

Fyysisen oppimisympäristön vaikutus oppilaiden kokemaan turvallisuuteen

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteiden maisteriohjelma
Luokanopettajan opintosuunta
Pro gradu -tutkielma 30op
Kasvatustiede
Toukokuu 2021
Elina Rantanen

Ohjaaja: Jukka Rantala

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteiden maisteriohjelma		
Tekijä - Författare - Author Elina Rantanen		
Työn nimi - Arbetets titel Fyysisen oppimisympäristön vaikutus oppilaiden kokemaan turvallisuuteen		
Title The impact of the physical learning environment on student experiences of safety		
Oppiaine - Läroämne - Subject Kasvatustiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Jukka Rantala	Aika - Datum - Month and year Toukokuu 2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 53 s + 7 liites.
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Tavoitteet. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitkä fyysisen oppimisympäristön elementit ovat yhteydessä oppilaiden kokemaan turvallisuuteen ja kouluviihtyvyyteen. Tutkimuksessa tarkasteltiin, kuinka turvalliseksi ja viihtyisäksi oppilaat kokivat fyysisen oppimisympäristönsä ylipäänsä ja mitkä ympäristön elementit olivat yhteydessä siihen, että oppilaat kokivat koulurakennuksen ja sen pihan turvalliseksi. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että koulurakennuksen viihtyisyydellä on vaikutusta oppilaiden turvallisuuteen.</p> <p>Menetelmät. Tutkimuksessa käytettiin Anne Konun Koulun hyvinvointiprofiili -sarjan tuottamaa kyselyaineistoa, joka on kerätty lukuvuonna 2017–2018. Kyselyyn vastasi 10477 oppilasta vuosiluokilta 4-6. Aineiston kysymykset oli jaettu neljään teemaan, joista yksi käsitteli koulun fyysisiä olosuhteita. Tutkimus keskittyi näiden kysymysten analysointiin. Kysymykset liittyivät koulurakennuksen ja pihan turvallisuuteen ja viihtyisyyteen, ruokalan viihtyisyyteen, luokkahuoneen tilavuuteen ja lämpötilaan, siisteyteen, wc-tiloihin sekä siihen, voiko koulun pihalla pelata ja leikkiä. Vastauksia analysointiin käyttäen tilastollisia tunnuslukuja, Spearmanin korrelaatiokerrointa, Mann-Whitneyn U-testiä sekä Kruskal-Wallis testia.</p> <p>Tulokset ja johtopäätökset. Vastaajat olivat pääasiassa tyytyväisiä koulurakennuksen ja pihan turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Vähiten tyytyväisiä oltiin koulun siisteyteen ja wc-tiloihin. Kaikki tutkitut fyysisen oppimisympäristön tekijät olivat yhteydessä siihen, kokevatko oppilaat koulurakennuksen tai sen pihan turvalliseksi. Kuudesluokkalaiset erosivat muiden luokka-asteiden oppilaista kaikissa muuttujissa ja olivat muita vastaajia tyytymättömiä. Neljäs- ja viidesluokkalaiset erosivat osassa muuttujista. Suurin ero eri luokka-asteiden välillä oli pihan viihtyisyydessä. Tytöt ja pojat erosivat myös toisistaan osassa muuttujista. Merkittävimmät erot olivat luokan lämpötilassa, johon tytöt olivat poikia tyytymättömiä. Pojat olivat tyytymättömiä puolestaan wc-tiloihin. Tulosten perusteella oppilaiden turvallisuutta ja viihtyvyyttä lisätään eniten parantamalla koulujen siisteyttä ja wc-tiloja. Lisäksi vanhempien oppilaiden turvallisuutta ja viihtyvyyttä parannetaan lisäämällä koulujen pihalle enemmän heitä miellyttävää tekemistä. Tyttöjen turvallisuutta ja viihtyvyyttä parannetaan keskittymällä luokan lämpötilaan ja poikien parantamalla wc-tiloja. Tutkimuksessa todettiin kuitenkin, että fyysisten rakenteiden korrelaatio ja selitysaste oppilaiden kokemaan turvallisuuteen oli pääasiassa vähäinen.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Fyysinen oppimisympäristö, turvallisuus, kouluhyvinvointi, kouluviihtyvyys		
Keywords Physical learning environment, safety, security, school wellbeing, school comfort		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Elina Rantanen		
Työn nimi - Arbetets titel Fyysisen oppimisympäristön vaikutus oppilaiden kokemaan turvallisuuteen		
Title The impact of the physical learning environment on student experiences of safety		
Oppiaine - Läroämne - Subject Education science		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Jukka Rantala	Aika - Datum - Month and year May 2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 53 pp. + 7 appendices
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Aims. The aim of the study was to find out which elements of the physical learning environment are related to the safety and school comfort experienced by students. The study examined how safe and comfortable students found their physical learning environment in general and what elements of the environment were associated with students perceiving the school building and its yard as safe. Previous studies have found that the comfort of a school building has an impact on student safety.</p> <p>Methods. The study used questionnaire data produced by Anne Konu's School Welfare Profile series, which was collected in the 2017–2018 academic year. 10477 students from grades 4-6 answered the survey. The questions in the material were divided into four themes, one of which dealt with the physical conditions of the school. The study focused on analyzing these issues. The questions related to the safety and comfort of the school building and the yard, the comfort of the canteen, the size and temperature of the classroom, the cleanliness, the toilets, and whether one can play in the schoolyard. The data was analyzed using statistical measures, the Spearman's correlation coefficient, the Mann-Whitney U-test, and the Kruskal-Wallis test.</p> <p>Results and conclusions. Students were mainly satisfied with the safety and comfort of the school building and yard. They were least satisfied with the cleanliness of the school and the toilet facilities. All of the factors in the physical learning environment studied were related to whether students perceived the school building or its yard as safe. Sixth graders differed from students in other grades in all variables and were more dissatisfied than other respondents. Fourth and fifth graders differed in some of the variables. The biggest difference between the different grade levels was in the comfort of the yard. Girls and boys also differed in some of the variables. The most significant differences were in the class temperature at which the girls were more dissatisfied than the boys. The boys, on the other hand, were more dissatisfied with the toilet facilities. Based on the results, the safety and comfort of students will be increased the most by improving the cleanliness of schools and toilets. In addition, the safety and comfort of older students will be improved by adding more things that interest them to the schoolyard. The safety and comfort of girls will be improved by focusing on classroom temperatures and boys by improving toilet facilities. However, the study found that the correlation and the degree of explanation of the physical structures to the safety experienced by students were generally low.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Fyysinen oppimisympäristö, turvallisuus, kouluhyvinvointi, kouluviihtyvyys		
Keywords Physical learning environment, safety, security, school wellbeing, school comfort		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO.....	1
2	OPPILAIKEN KOKEMA TURVALLISUUS	2
2.1	Kouluhyvinvointi ja -viihtyvyys.....	2
2.2	Turvallisuuden ja turvattomuuden käsitteet.....	4
2.3	Suomalaisten koulujen turvallisuus	6
2.4	Oppilaiden kokonaisvaltainen turvallisuus.....	9
3	TURVALLINEN FYYNINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ.....	12
3.1	Mitoitus ja tilajärjestelyt.....	13
3.2	Palo- ja pelastusturvallisuus.....	15
3.3	Rakennus- ja talotekniikka	16
3.4	Turvajärjestelmät	17
3.5	Piha ja ympäristö	19
3.6	Viihtyisä oppimisympäristö.....	20
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	22
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	23
5.1	Aineisto.....	23
5.2	Analyysimenetelmät.....	25
6	TUTKIMUSTULOKSET	30
6.1	Oppimisympäristön turvallisuus ja viihtyisyys	30
6.2	Oppimisympäristön yhteys koettuun turvallisuuteen.....	36
6.3	Tulosten analysointia	39
7	LUOTETTAVUUS.....	45
8	POHDINTA.....	47
	LÄHTEET.....	49
	LIITTEET.....	1

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkittavien muuttujien tilastolliset tunnusluvut	30
Taulukko 2. Vastaajien jakautuminen sukupuolen ja luokka-asteen mukaan	31
Taulukko 3. Eri koulujen vastausten tilastolliset tunnusluvut	35

KUVIOT

Kuvio 1. Oppilaiden näkemykset koulurakennuksen ja pihan turvallisuudesta	31
Kuvio 2. Eri ikäryhmien näkemykset koulurakennuksen ja pihan turvallisuudesta	32
Kuvio 3. Tilojen viihtyvyyden ja siisteyden yhteys koulurakennuksen turvallisuuteen...	37
Kuvio 4. Luokkaan ja WC-tiloihin liittyvien väittämien yhteys koulurakennuksen turvallisuuteen.....	38
Kuvio 5. Pihaan liittyvien väittämien yhteys pihan turvallisuuteen	39

1 Johdanto

Maailmanlaajuisissa vertailuissa suomalaislapset pärjäävät hyvin koulussa. PISA-tuloksissa suomalaislapset ovat maailman parhaimmistoa lukutaidossa sekä luonnontieteiden ja matematiikan osaamisessa. Sen sijaan kouluviihtyvyydessä suomalaislapset eivät ole yltäneet kansainvälisen vertailun kärkisijoille. (Väljærvi 2017.) Lisäksi lasten kokemus turvattomuus kouluissa on lisääntynyt (Rees, Savahl, Lee & Casas 2020).

Oppilaat viettävät ison osan elämästään koulussa. Siksi on tärkeää, että oppilaat voivat siellä hyvin ja heillä on turvallinen olo. Koulussa viihtyminen on yhteydessä oppilaan myöhempään elämään. Se on yhteydessä jatkokouluttautumiseen sekä elämässä selviytymiseen ja elämänlaatuun. (Manninen 2018, 91.) Koululla on siis tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä taata oppilaille mahdollisimman turvallinen ja hyvinvointia tukeva kouluympäristö.

Oppilaiden hyvinvointi on aiheena ollut esillä ja siksi sitä on myös tutkittu verrattain paljon. Myös oppilaiden turvallisuudesta on tehty melko paljon tutkimusta. Yhtenä syynä tähän on muun muassa 2000-luvulla tapahtuneet koulusurmat, jotka pistivät käyntiin laajemman yhteiskunnallisen keskustelun oppilaitosten turvallisuudesta. Kuitenkin oppilaitosten fyysisten rakenteiden tutkimus on jäänyt vähäiseksi. (Waitinen 2011, 17.) Oppilaitosten fyysiset olosuhteet nähdään usein valmiiksi annettuna asiana, johon henkilökunnalla tai oppilailla ei ole mahdollista vaikuttaa (Nuikkinen 2009, 20). Kuitenkin fyysisellä ympäristöllä on suuri vaikutus oppilaiden kokemaan turvallisuuteen, sekä oppilaitosten turvallisuuskulttuuriin.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten fyysinen oppimisympäristö, eli tässä tutkimuksessa koulurakennus ja sen piha, ovat yhteydessä oppilaiden kokemaan turvallisuuteen. Tutkimustuloksilla on tarkoitus nostaa esiin tekijöitä, joiden avulla oppilaiden kokemaa turvallisuutta sekä viihtyvyyttä ja sitä kautta hyvinvointia kouluissa voidaan lisätä.

2 Oppilaiden kokema turvallisuus

Tässä luvussa tarkastelen oppilaan turvallisuutta kokonaisvaltaisesti sekä turvallisuutta suomalaisissa kouluissa. Luvussa 3 syvennyn tarkastelemaan oppilaan turvallisuutta fyysisen oppimisympäristön näkökulmasta. Turvallisuuteen vaikuttavat monet tekijät, joten tarkastelua ei voida supistaa pelkästään yhteen osa-alueeseen. Ilmiön laaja tarkastelu auttaa ymmärtämään myös asioiden vaikutussuhteita paremmin.

2.1 Kouluhyvinvointi ja -viihtyvyys

Hyvinvointia voidaan tarkastella monesta näkökulmasta ja tutkimusta siitä on tehty eri tieteenaloilla, kuten psykologian ja sosiologian tieteenaloilla. Lisäksi hyvinvointi on vahvasti yhteydessä elämänlaadun ja terveyden tutkimukseen. Käsite on kuitenkin monitulkintainen ja käsitykset hyvinvoinnista myös muuttuvat ajan kuluessa ihmisten elintason kehittyessä. (Allardt 1976, 9, 32–33.)

Yksi merkittävä hyvinvoinnin tutkija on Erik Allardt (1976, 36–47), joka on kehittänyt hyvinvoinnin mallin. Mallissa hyvinvointi on jaettu kolmeen osa-alueeseen: elintaso (having), sosiaaliset suhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being). Osa-alueisiin liittyy erilaisia tarpeita, joita yksilön tulee tyydyttää. Tyydytetyt tarpeet ovat myös resurssi muiden tarpeiden tyydyttämiselle. Elinolojen osa-alueeseen kuuluvat ihmisen fysiologiset perustarpeet kuten ravinto ja turvallisuus sekä tulot, asuminen, työ, koulutus ja terveys. Myös fyysinen ympäristö kuuluu tähän osa-alueeseen. Sosiaalisten suhteiden osa-alueeseen kuuluvat ihmisen sosiaaliset tarpeet, kuten yhteisöllisyys ja tarve kuulua ryhmään. Itsensä toteuttamisen osa-alueeseen kuuluvat puolestaan ihmisen persoonallisuus ja sen ainutlaatuisuus. Allardt jakaa itsensä toteuttamisen ulottuvuuden vielä neljään osatekijään, jotka ovat yksilön korvaamattomuus, yksilön saama arvonnanto, yksilön mahdollisuudet harrastuksiin sekä yksilön mahdollisuudet poliittiseen toimintaan.

Suomalainen hyvinvointitutkimus on vahvasti ollut kytköksissä Allardtin hyvinvointimalliin. Myös Anne Konun koulun hyvinvointimalli pohjaa Allardtin hyvin-

vointimalliin. Konu on ottanut kuitenkin malliinsa terveyden omaksi osa-alueekseen. Allardtin mallissa se oli elinoloihin kuuluva osatekijä. (Konu 2002, 59.) Konun malliin perustuvaa kyselyaineistoa käytetään tässä tutkimuksessa ja tutkimus keskittyy näistä osa-alueista ensimmäiseen: elinoloihin eli fyysiseen oppimisympäristöön.

Maslowin tarvehierarkiaa on myös käytetty paljon hyvinvoinnin tutkimuksessa. Sen mukaan ihmisen tarpeet voidaan jakaa viidelle eri tasolle. Jotta ihminen voi alkaa tyydyttämään jonkin tason tarpeita, täytyy alempien tasojen tarpeiden olla riittävällä tasolla tyydytetty. Tarpeiden tasot ovat tärkeysjärjestyksessä fysiologiset tarpeet, turvallisuuden tarpeet, rakkauden ja yhteenkuuluvuuden tarpeet, kunnioituksen ja arvostuksen tarpeet sekä itsensä toteuttamisen tarpeet. (Maslow 1943.)

Fysiologisiin tarpeisiin lukeutuu esimerkiksi nälkä ja jano. Vasta näiden perusasioiden ollessa kunnossa, ihminen voi alkaa miettiä muita tarpeitaan. Seuraavana on vuorossa turvallisuuden tarve. Turvattomuus ja pelko voivat viedä ihmisen kapasiteetin toimia. Niiden vaikutus on vahva etenkin lapsilla, sillä he reagoivat aikuisia vahvemmin pelkoon. Vasta turvallisuuden tarpeen tyydyttyä voi yksilö keskittyä ylempiin tarpeen tasoihin eli sosiaalisten tarpeiden tyydyttämiseen, arvostuksen hakemiseen ja itsensä toteuttamiseen mielekkään tekemisen muodossa. (Maslow 1943, 372, 376, 378, 380–382.)

Koulumaailmassa oppilaan turvallisuuden tarpeista täytyy pitää huolta, ennen kuin hän pystyy toimimaan osana ryhmää, antamaan ja vastaanottamaan palautetta sekä toteuttamaan itseään ja luovuuttaan. Oppilaan kokema turvallisuus on siis keskeinen osa oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia koulussa.

Kouluhyvinvointiin liittyy vahvasti myös kouluviihtyvyyden käsite ja käsitteiden katsotaan olevan osittain myös päällekkäisiä. Kouluviihtyvyyden nähdään olevan yksi osa kouluhyvinvointia ja kouluhyvinvoinnin nähdään edellyttävän koulussa viihtymistä. Koulussa viihtymiseen liittyvät myös useat kouluhyvinvoinnin osatekijät. (Harinen & Halme 2010, 10.) Kouluviihtyminen on yhteydessä koulussa menestymiseen, oppimiseen ja myöhemmässä elämässä pärjäämiseen.

(Manninen 2018, 91.) Se on yhteydessä myös psykologiseen hyvinvointiin, kouluun kiinnittymiseen, poissaoloihin sekä käyttäytymisen ongelmiin. (Verkuyten & Thijs 2002, 203.)

Kouluhuvinvoinnin tutkimuksessa on aiemmin keskitytty enemmän subjektiiviseen hyvinvointiin, jolloin oppilaiden omat kokemukset ovat jääneet huomiotta. Lähivuosikymmeninä on kuitenkin alettu keskittyä myös oppilaiden omiin näkemyksiin kouluviihtyvyydestään. Myös oppilaiden sosiaaliset suhteet ovat kouluviihtyvyytutkimuksen keskiössä, mutta yhä enemmän huomiota on alettu kiinnittämään myös materiaaliin olosuhteisiin kuten fyysiseen oppimisympäristöön. (Harinen & Halme 2010, 17–18).

Oppilaan turvallisuus liittyy myös vahvasti kouluviihtyvyyteen. Olonsa turvallisiksi tunteminen on yksi keskeinen kouluviihtyvyyden osa-alue (Harinen & Halme 2010, 17.) ja yksi tärkeimmistä kouluviihtyvyyttä ennustavista tekijöistä (Samdal, Nutbeam, Wold & Kannas 1998, 393). Oppilaiden turvallisuuden tunteen takaamisella voidaan siis vaikuttaa oppilaan kouluviihtyvyyteen, hyvinvointiin ja sitä kautta myös muun muassa oppimiseen ja koulussa pärjäämiseen.

2.2 Turvallisuuden ja turvattomuuden käsitteet

Turvallisuus on moniselitteinen käsite, joka tarkoittaa arkikielessä monesti eri asiaa kuin laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Yleisesti turvallisuuden käsitteellä tarkoitetaan uhkien puuttumista tai kykyä taistella uhkia vastaan. (Eskola 2008.) Turvattomuuden käsitteeseen liittyy läheisesti käsitteet uhka, riski, vaara ja pelko. Uhka nähdään jonakin ei-toivottuna tulevaisuuden tilana, jonka toteutuminen halutaan estää. (Niemelä 2000, 23.) Riski tarkoittaa puolestaan menetyksiä aiheuttavaa uhkaa (Pentti 2003, 143). Riskienhallinnalla voidaan lievittää turvattomuuden tunnetta ja edistää yksilön ulkoista turvallisuutta. Vaara puolestaan on jotakin konkreettista turvallisuutta alentavaa. Pelko taas liittyy yksilön psykologiaan. Se voi olla yhteydessä myös turvattomuuteen, mutta turvattomuus ei aina aiheuta pelkoa. Tunne turvattomuudesta on psykologinen ja ilmenee pelkona, psykosomaattisena oirehdintana ja huolestuneisuutena. (Niemelä 2000, 23–24.) Henkinen turvattomuus aiheuttaa henkistä tuskaa,

fyysinen turvattomuus puolestaan sekä henkistä, että fyysistä tuskaa (Pentti 2003, 63).

Turvallisuus on myös inhimillinen ja sosiaalinen arvo ja moderni ihmisoikeus. Sitä voidaan tarkastella sekä objektiivisena että subjektiivisena tilana ja näiden kahden yhdistelmänä. (Niemelä 2000, 21–23.) Objektiivisella turvallisuudella tarkoitetaan todellista turvallisuustilannetta. Subjektiivisella turvallisuudella tarkoitetaan puolestaan yksilön kokemaa turvallisuutta. Yksilön kokemaa turvallisuutta voi vastata todellisuutta tai sitten ei. Väärällä turvallisuudella tarkoitetaan sitä, että uhkia ei tunnisteta ja luotetaan puutteellisiin turvatoimiin. Väärällä turvattomuudella tarkoitetaan puolestaan sitä, että yksilö kokee aiheetonta turvattomuutta, eikä luota riittäviin turvatoimiin. (Pentti 2003, 142.)

Englanniksi sanalle turvallisuus on kaksi vastinetta: *safety* ja *security*. Safety-käsite viittaa pehmeään turvallisuuteen, eli turvallisuuteen, jota ei tarkoituksen mukaisesti yritetä vaarantaa vaan uhkina ovat esimerkiksi onnettomuudet ja tapaturmat. Security liittyy puolestaan tarkoitukselliselta vahingolta suojautumiseen. Tarkoituksellinen toiminta voi olla esimerkiksi väkivaltaa tai rikollista toimintaa. (Sanastokeskus 2017, 16.) Turvallisuuteen liittyvät käsitteet ovat siis hyvin monitulkintaisia, mikä voi vaikuttaa siihen, miten aiheesta voidaan käydä keskustelua ja miten keskustelu ymmärretään.

Perinteisesti turvallisuuden on nähty tarkoittavan nimenomaan yksilön fyysistä turvallisuutta ja sitä, ettei hänen terveytensä ole uhattuna. Turvallisuuteen liittyy kuitenkin myös sosiaaliset suhteet ja niiden laatu. Yksilön sosiaaliset suhteet ja verkostot voivat siis osaltaan luoda turvattomuutta. Esimerkkinä tästä on perheväkivalta ja koulukiusaaminen. (Niemelä 2000, 21, 26, 31.)

Turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan organisaation ja siinä toimivien ihmisten asenteista, käsityksistä ja käyttäytymisestä muodostuvaa kokonaisuutta. Turvallisuuskulttuuri vaikuttaa myös sen piirissä olevien yksilöiden toimintaan. Turvallisuuskulttuuri muovautuu turvallisuuteen liittyvien oppimiskokemusten myötä ja on myös uuden oppimisen perusta. Turvallisuuskulttuuri vaikuttaa siis siihen, miten turvallisuusasiat nähdään organisaatiossa ja minkälaisia turvallisuuteen

liittyviä toimintatapoja sinne muodostuu. (Paasonen, Huumonen & Paasonen 2012, 96–97.)

2.3 Suomalaisen koulun turvallisuus

Perusopetuslaki säättää oikeudesta turvalliseen perusopetukseen ja opiskeluympäristöön (Perusopetuslaki 1267/2013, 29§). Terveystieteidenlaki velvoittaa puolestaan kouluterveydenhuoltoa tarkistamaan kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden kolmen vuoden välein (Terveystieteidenlaki 1326/2010, 16§). Hyvä oppimisympäristö vaatii, että se on fyysisesti, pedagogisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen. (Piispanen 2008, 184.) Keskeistä on myös fyysinen ja psyykkinen turvallisuuden tunne lapsilla (Soininen, Merisuo-Storm, Ketola, Sihvonen & Pärkö 2007, 93).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa todetaan, että hyvinvointi ja turvallisuus on yksi koulun toimintakulttuurin kehittämistä ohjaava periaate. Koulun rakenteiden ja käytäntöjen tulee edistää hyvinvointia ja turvallisuutta, minkä tulee näkyä kaikessa työskentelyssä. Koulun käytäntöjen tulee olla joustavia ja tasavertaisia. Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei saa olla ja kaikkeen tällaiseen käytökseen tulee puuttua. Vastuu hyvän ja turvallisen koulupäivän takaamisesta kaikille oppilaille kuuluu kaikille koulussa toimiville aikuisille tehtävästä riippumatta. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin takaamiseen kuuluu myös yhteistyö kodin ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Koulun tulee omissa opetussuunnitelmissaan ottaa huomioon edellä mainitut asiat ja kuvata, miten ja millaisilla toimintatavoilla turvallista koulupäivää luodaan. Oppilashuolto tukee koulua turvallisuuden edistämisessä. (Opetushallitus 2014.)

Suomalaisia kouluja on yleisesti pidetty turvallisina. Kuitenkin viime vuosina on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota koulun turvallisuushaasteisiin. Etenkin vakavat väkivaltatilanteet ovat lisänneet aiheesta käytävää keskustelua ja tutkimusta. (Teperi, Lindfors, Kurkis, Somerkoski, Ratilainen, Tiikkaja, Uusitalo, Lantto & Pajala 2018, 84.) Turvallisuus nähdään usein itsestään selvänä asiana ja sen oletetaan olevan kunnossa, vaikka näin ei todellisuudessa olisi-

kaan (Piispanen 2008, 183). Oppilaitosten henkilöstö usein kokee koulun turvallisuuden hyvänä, mutta asiaa tarkemmin arvioitaessa huomataan, ettei kouluilla aina ole selkeää turvallisuuskulttuuria ja turvallisuuteen liittyvät toimintamallit ovat puutteellisia, eikä niiden kehittämiseksi ole suunnitelmaa. (Teperi ym. 2018, 84.)

Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten lasten turvallisuus on keskimääräistä tasoa. Suomalaisista 8–12-vuotiaista lapsista 61 % oli täysin samaa mieltä väitteen ”tunnen oloni turvalliseksi koulussa” kanssa. 33 maan vertailussa Suomi oli tässä mittarissa sijalla 15. Tytöt kokivat olonsa turvallisemmaksi kuin pojat (63 % ja 58 %). Väitteen kanssa täysin eri mieltä olevien määrän perusteella Suomen sijoitus oli puolestaan 11. Nuoremmat lapset kokivat olonsa turvallisemmaksi kuin vanhemmat lapset (8-vuotiaat 67 %, 10-vuotiaat 61 % ja 12-vuotiaat 54 %). (Rees ym. 2020, 68–70.)

Matti Waitinen tutki väitöskirjassaan helsinkiläisten koulujen turvallisuuskulttuuria. Hänen tutkimuksensa mukaan koulujen henkilökunta pitää turvallisuutta ja siihen liittyviä asioita kyllä tärkeänä, mutta omaa roolia turvallisuuden edistäjänä ei aina ymmärretä. Vastuun oppilaitoksen turvallisuudesta nähdään olevan ulkopuolisilla tahoilla ja henkilökunnan turvallisuusosaaminen on puutteellista. Puutteellisten turvallisuustaitojen takia vaaratilanteiden ennaltaehkäiseminen ja niissä toimiminen on haastavaa, mikä vaikuttaa oppilaiden oppimisympäristön turvallisuuteen. Tutkimuksessa löydettiin puutteita myös koulujen fyysisessä turvallisuudessa. Ongelmina olivat muun muassa puutteet koulujen turvateknisissä varusteluissa sekä joidenkin rakennusten korkea ikä. Vanhemmat rakennukset eivät enää täytä nykyainsäädännön rakennusvaatimuksia. (Waitinen 2011, 153–154.)

Hyvässä turvallisuuskulttuurissa kaikki oppilaitoksessa toimivat henkilöt työskentelevät yhdessä turvallisuuden takaamiseksi ja ymmärtävät oman roolinsa turvallisuuden edistäjänä. Ongelmana hyvän turvallisuuskulttuurin luomisessa on monesti se, että turvallisuusasiat nähdään ulkopuolisten tahojen vastuuna, eikä oman roolin merkitystä ymmärretä. (Somerkoski & Kurki 2019, 54–55.)

Koulujen turvallisuuskulttuureissa onkin isoja puutteita. Virastotason ohjeistusten toteutumista kouluissa ei käytännössä valvota. Niiden toteutuminen on kouluissa vaihtelevaa ja etenkin koulut, joilla ei ole ollut uhkatilanteita, eivät näe tarvetta varautua tällaisiin tilanteisiin. Heikon turvallisuuskulttuurin omaavissa kouluissa turvallisuusasioista kiinnostutaan vasta, kun jotain on tapahtunut tai on meinannut tapahtua. Turvallisuutta ei myöskään johdeta systemaattisesti ja turvallisuusohjeistus on puutteellista. Turvallisuustyö ei ole osallistavaa eikä yhteisöllistä ja turvallisuusvastaavan nimikkeetkin ovat usein vain näennäisiä. (Waitinen 2011, 205–206.)

Teperi ja kumppanit (2018, 85–86) kehittivät opetusalan turvallisuuden kokonaismallin, jonka tarkoituksena on auttaa oppilaitoksia kehittämään turvallisuuskulttuuriaan. Mallin tarkoituksena on yhtenäistää oppilaitosten turvallisuuskulttuureita ja toimintatapoja. Mallissa on kolme osiota: ennakointi, poikkeamatilanteen hoito ja jälkihoito. Ennakoinnilla tarkoitetaan niitä toimia, joilla oppilaitoksen turvallisuutta voidaan lisätä ja tunnistaa riskejä sekä lieventää niiden mahdollisia seurauksia. Poikkeamatilanteen hoitoon kuuluu jonkun toteutuneen riskin, kuten väkivaltatilanteen tai tapaturman, toteutuessa tapahtuvat toimenpiteet. Jälkihoitoon kuuluu puolestaan riskitilanteesta palautuminen takaisin normaalitilanteeseen. Tähän kuuluu muun muassa tilanteessa olleiden tukeminen, tilanteen raportointi ja analysointi sekä tiedottaminen.

Koulujen turvallisuuteen vaikuttavat myös koulujen ulkopuoliset riskit yhteiskunnassa. Ennaltaehkäiseviä toimia riskien ehkäisemiseksi tarvitaan sekä kouluissa, että yhteiskunnallisella tasolla. (Sisäasiainministeriö 2010, 6.) Varhaisella puuttumisella voidaan ehkäistä väkivaltatilanteita kouluissa ja on tärkeää, että henkilökunta on kykenevä ennustamaan avun tarpeessa olevia. Itselleen ja muille vaaraksi olevat oppilaat paljastavat usein vihjeitä ajatuksistaan ja aikoimuksistaan. Tällaisiin merkkeihin tulee kiinnittää huomiota ja niihin tulee puuttua hyvissä ajoin. (Sisäasiainministeriö 2010, 10.)

2.4 Oppilaiden kokonaisvaltainen turvallisuus

Oppimisympäristön turvallisuuteen kuuluu neljä osa-aluetta: fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Fyysinen turvallisuus käsittää fyysisen ympäristön turvallisuuden ja väkivallattomuuden. (Lindfors 2012, 17–18.) Siihen liittyy tarkoituksenmukaiset, turvalliset ja terveelliset tilat, kalusteet ja työvälineet sekä niiden oikeaoppinen käyttö. (Opetushallitus 2021e).

Psyykkiseen turvallisuuteen liittyvät yksilön asenteet, arvot ja kokemukset. (Lindfors 2012, 18.) Oppilaan tulee kokea olonsa turvalliseksi. Psyykkisesti hyvä oppimisympäristö antaa lapsen olla oma itsensä, näyttää tunteensa ja tarjoaa apua luotettavalta ja turvalliselta aikuiselta. Psyykkistä turvallisuutta voidaan edistää kannustamalla oppilasta olemaan oma itsensä ja arvostamalla häntä sellaisena kuin hän on. Lisäksi psyykkistä turvallisuutta voidaan edistää vahvistamalla oppilaan tunnetaitoja ja itsetuntoa. Psyykinen turvallisuus linkittyy myös sosiaaliseen turvallisuuteen, sillä psyykkistä turvallisuutta edistetään tukemalla luokan ryhmäytymistä ja auttamalla jokaista oppilasta sosiaalisten suhteiden luomisessa. Luokan turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri edistää psyykkistä turvallisuutta. (Opetushallitus 2021b.)

Sosiaaliseen turvallisuuteen lukeutuu osallisuuteen, vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät. Sosiaalisesti turvallinen oppimisympäristö tukee oppilaiden vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja ryhmässä toimimista. (Opetushallitus 2021c.) Sosiaaliseen turvallisuuteen liittyy myös kiusaamisasiat. Kiusaamisella tarkoitetaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä negatiivista toimintaa, joka on systemaattista, tahallista ja toistuvaa. (Sisäasiainministeriö 2012, 45.) Koulukiusaaminen on suurin turvattomuutta aiheuttava tekijä alle 10-vuotiailla lapsilla. (Kekki & Mankkinen 2016, 44.) Sen seurauksena on usein erilaisia psykosomaattisia, psykologisia tai fyysisiä ongelmia. Kiusaaminen vaikuttaa siihen, mitä hän ajattelee itsestään, muista ihmisistä ja ympäröivästä maailmasta. Lisäksi se aiheuttaa vahvoja negatiivisia tunteita, joiden käsittely voi johtaa yksilön itsensä vahingoittamiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 47.)

Kaikilla oppilailla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, missä ei ole pelkoa rasismista, syrjinnästä tai kiusaamisesta. Oppilaita tulee kohdella tasavertaisesti riippumatta heidän ulkonäöstään, sukupuolestaan, etnisestä taustastaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan. Näihin ominaisuuksiin kohdistuvaa kiusaamista kutsutaan syrjiväksi kiusaamiseksi ja sen vaikutukset yksilöön voivat olla erityisen vakavat, sillä kiusattu ei voi muuttaa kiusaamisen kohteena olevia asioita itsessään. Lisäksi syrjivä kiusaaminen voi kohdistua uhrin lisäksi myös koko hänen perheeseensä ja kulttuuriinsa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 46–47.)

Kiusaaminen voidaan jakaa suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Suorassa kiusaamisessa teot kohdistuvat suoraan kiusattuun esimerkiksi väkivaltana tai sanallisena kiusaamisena. Epäsuoraa kiusaamista on puolestaan muu uhriin suoraan kohdistumaton kiusaaminen, kuten ulkopuolelle jättäminen tai selän takana haukkuminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 47.)

Yleisimpiä kiusaamisen muotoja perusopetuksessa ovat sanallinen kiusaaminen, julkinen nolaaminen, ryhmästä poisjättäminen sekä ilkeiden juorujen levittäminen. Väkivalta kiusaamismuotona on harvinaisempaa, mutta se on yleisempää alakoulussa kuin yläkoulussa. Verkossa tapahtuva kiusaaminen on yleistynyt, mutta on silti vielä harvinaisempaa kuin koulussa tapahtuva kiusaaminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 47–49.)

Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden toteutumista voidaan edistää erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla. Neljäs turvallisuuden osa-alue on pedagoginen turvallisuus, johon liittyy opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut. Fyysisiä onnettomuuksia ja tapaturmia voidaan ehkäistä oikeilla toimintatavoilla ja hyvillä ohjeistuksilla. (Opetushallitus 2021d.) Kiusaamista voidaan ehkäistä luomalla toimintakulttuuri, joka edistää oppilaiden ryhmäytymistä ja oppilaiden sekä opettajan välistä vuoropuhelua. Muita pedagogisia ratkaisuja ovat esimerkiksi kiusaamisesta ja sen vaikutuksista puhuminen ja yhteisten pelisääntöjen luominen. Opettajien on tärkeää myös tunnistaa yksin jäävät oppilaat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 65.)

Kuten edellä todettiin, voidaan oppilaiden kokonaisvaltaiseen turvallisuuteen vaikuttaa monenlaisilla henkilökunnan toimilla. Kuitenkin oppilaiden turvallisuuden vaikuttaa myös vahvasti fyysinen oppimisympäristö. Se on yhteydessä etenkin fyysiseen turvallisuuteen, mutta vaikuttaa myös muihin turvallisuuden osa-alueisiin. Laadukkailla fyysisen oppimisympäristön ratkaisuilla voidaan edistää vuorovaikutusta, ehkäistä kiusaamista ja vahvistaa turvallisuuden tunnetta. Tästä lisää seuraavassa luvussa.

3 Turvallinen fyysinen oppimisympäristö

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden muodostamaa kokonaisuutta, jossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Sen täytyy olla turvallinen ympäristö, joka tukee oppilaan kasvua ja oppimista. Psyykkisiin ja sosiaalisiin tekijöihin vaikuttavat sekä oppilaan kognitiiviset ja emotionaaliset tekijät, että ympäristön vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät. Fyysisiin tekijöihin kuuluvat puolestaan opetuksessa käytetyt tilat ja välineet. (Sisäasiainministeriö 2012, 40.)

Tässä tutkimuksessa keskityn näistä kolmesta tekijästä fyysiseen oppimisympäristöön ja tässä luvussa käsittelen fyysisen oppimisympäristön turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tämän luvun tarkoitus on antaa kokonaiskuva siitä, mitkä kaikki asiat ovat yhteydessä oppilaiden ja oppilaitosten objektiiviseen eli todelliseen turvallisuuteen. Itse tutkimuksessa keskityn sen sijaan oppilaiden kokemuksiin omasta turvallisuudesta eli subjektiiviseen turvallisuuteen. Oppilaat eivät itse pysty arvioimaan kaikkia tässä luvussa esiteltyjä yksityiskohtia arvioi-
nessaan oppimisympäristönsä turvallisuutta. Kuitenkin, mitkä tahansa luvussa esitellyt asiat voivat vaikuttaa yksittäisen oppilaan kokemuksiin. Tämän takia on tarpeellista tarkastella oppilaitosten turvallisuutta laajemmin.

Käytän lähteenä etenkin opetus- ja kulttuuriministeriön Oppilaitosrakennusten turvallisuus -selvitystä, johon on koottu suosituksia siitä, miten oppilaitosturvallisuutta voidaan kehittää Suomessa. Selvitykseen on koottu ihanteet siitä, millainen on turvallinen koulurakennus ja piha. Harva koulu kuitenkaan kykenee toteuttamaan kaikkia suosituksia ja ongelmia on etenkin vanhemmissa koulurakennuksissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Oppilaitosten fyysiseen turvallisuuteen ja terveellisyyteen vaikuttavat monet tekijät, joita ohjataan erilaisilla määräyksillä ja ohjeilla. Näitä tekijöitä ovat muun muassa koko, toiminnan kannalta oikea mitoitus, tilajärjestelyt, rakennustekniset osat, taloteknisten järjestelmien ominaisuudet, kiinteiden kalusteiden ominaisuudet, merkinnät ja opasteet, irtaimisto sekä palo- ja pelastusturvallisuuden ratkaisut. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Turvalliset tilat ovat viihtyisiä, virikkeisiä ja äänimaailmaltaan rauhallisia tiloja. Ne ovat toiminnan kannalta tarkoituksenmukaisia ja niitä voidaan muokata eri tilanteisiin sopiviksi. Lisäksi irtaimisto ja tilan yksityiskohdat ovat turvallisia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 30.) Tilojen viihtyisyydellä on todettu olevan myös yhteyttä kiusaamisen vähentämiseen (Julin & Rumpu 2018, 167–168). Esteettömyys on myös keskeinen turvallisuustekijä. Esimerkiksi aisti- ja liikuntavammaisille suunniteltu esteetön ympäristö on turvallinen kaikille käyttäjille, sillä hyvin kuuluvat ja näkyvät opasteet auttavat kaikkia toimimaan hätätilanteissa ja fyysinen esteettömyys ehkäisee kaikenlaisia tapaturmia. (Autio 2015, 49.)

3.1 Mitoitus ja tilajärjestelyt

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksen mukaan turvallisuus toteutuu parhaiten pienemmissä kouluissa, joissa oppimisympäristöt ovat myös riittävän pieniä. Liian isoissa kouluissa ongelmana on helposti syrjäytyminen ja häiriökäyttäytyminen. Parhaiten häiriöiden ja syrjäytymisen ehkäisy onnistuu alle 200 oppilaan kouluissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 30.). Toisaalta syrjäytymistä voi esiintyä myös pienissä kouluissa, jos oppilaille ei löydy tarpeeksi samanikäisiä tai -henkisiä kavereita. Myös kerrosten lukumäärä vaikuttaa rakennuksen turvallisuuteen. (Opetushallitus 2020a.) Myös sisätilojen jakaminen pienempiin toiminnallisiin yksiköihin vähentää häiriökäyttäytymistä, tämä on tärkeää etenkin pienten lasten kohdalla (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 30).

Oikealla mitoituksella tarkoitetaan sitä, että tiloissa ei ole liikaa henkilöitä. Liian ahtaassa käytössä olevissa tiloissa oppilaat häiritsevät toisiaan, tapaturmia sattuu helpommin ja infektioaudit leviävät nopeammin. Sitovia normeja koulun pinta-aloihin liittyen ei ole, mutta Opetushallitus on ohjeistanut mitoituksissa. Lisäksi kunnilla voi olla myös omia ohjeistuksiaan. (Opetushallitus 2021a.) Terveysministeriön asetus (A 545/2015) antaa kuitenkin sitovia määräyksiä ilmanvaihdon riittävyys koulussa ja muissa vastaavissa tiloissa.

Toiminnan näkökulmasta sopiva tilojen mitoitus riippuu tilojen muuntautumiskyvystä. Monitilaratkaisuilla erilaisiin tarpeisiin sopivat tilat voidaan toteuttaa pienemmällä pinta-alalla, jolloin tilatehokkuus ($\text{m}^2/\text{oppilas}$) on parempi. Tilatehok-

kuus on yleensä korkeampi suurissa yksiköissä. Kun tilat on suunniteltu tehokkaasti niin, että hukkatilaa (kuten käytäviä ja aulatiloja) on vähän, voidaan samankokoinen toiminta sijoittaa pienempään pinta-alaan. (Opetushallitus 2021a.)

Pukuhuoneiden ja wc-tilojen tulee olla valvottavissa, sillä niissä esiintyy herkästi häiriökäyttäytymistä ja ilkivaltaa. Tilojen tulee olla myös riittävän väljät ja sijaita tasaisesti eri puolilla rakennusta. Oppilaiden wc-tilojen tulisi olla yksittäisiä tiloja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 36.) Vessoja tulee olla yksi jokaista 15:tä lasta kohden ja jokaisessa luokassa tai sen välittömässä läheisyydessä on oltava lisäksi vesipiste. (Opetushallitus 2021a.)

Myös oppilaiden käyttämiin välineisiin ja työpisteisiin tulee kiinnittää huomiota. Oppilaiden keskimääräinen pituus on kasvanut viimeisen sadan vuoden aikana, mutta tätä muutosta ei ole aina otettu huomioon esimerkiksi tuolien ja pulpettien mitoituksen suunnittelussa. Väärin mitoitettut työpisteet ovat kuitenkin yleinen lasten tuki- ja liikuntaelinongelmien aiheuttaja. (Saarni 2009, 15.)

On monia tapoja, miten tilajärjestelyillä voidaan vaikuttaa tilan käyttäjien turvallisuuteen. Hyvin suunnitellut tilat luovat edellytykset turvalliselle ja sosiaalisuutta edistävälle toiminnalle. Tilojen pohjaratkaisut tulee suunnitella niin, että ne ovat selkeät ja minimoivat vaaratilanteet. Käytävien ja tilojen tulee olla selkeät, jotta pelastaminen ja pelastautuminen ovat selkeitä vaaratilanteissa. Tilojen tulee mahdollistaa nopea poistuminen, mutta myös sisälle suojautuminen erilaisissa hätätilanteissa (esim. väkivaltatilanteet tai lähialueen kemikaalionnettomuus). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 37–38.) Sisäänkäynnit rakennukseen tulee siis suunnitella niin, että lukitus ja kulunvalvonta ovat mahdollisia. Käytävät tulee suunnitella niin, ettei henkilöliikenne ruuhkaudu. Kasvuvaiheessa olevat käyttäjät tulee ottaa huomioon. Etenkin pienet lapset juoksevat tyypillisesti, joka tulee huomioida esimerkiksi avautuvissa ovissa. Pohjaratkaisun tulee ottaa huomioon myös esteettömyys. (Opetushallitus 2021a.)

Tilaratkaisuilla on vaikutusta myös kiusaamiseen. Eniten kiusaamista ja häiriötilanteita tapahtuu luokkahuoneissa, koulun yhteisissä tiloissa (kuten aulat ja käytävät) sekä koulun pihalla. Luokkahuoneessa häiriökäyttäytyminen keskittyy

pääasiassa opettajaan. Yhteisissä tiloissa ja koulun pihalla puolestaan on enemmän oppilaiden välistä kiusaamista. (Julin & Rumpu 2018, 181.) Joissain tutkimuksissa myös wc-tiloissa tapahtuu paljon etenkin oppilaiden välistä kiusaamista. (Vernon, Lundblad & Hellstrom 2003.) Oppilaiden välistä kiusaamista tapahtuu siis etenkin tiloissa, joissa ei ole aina opettajaa paikalla.

Turvallisesti suunnitellut tilat mahdollistavat kuitenkin positiivisen sosiaalisen valvomisen, joka ehkäisee uhkatilanteita ja kiusaamista. Avoimet tilat ja monitilaratkaisut edistävät sosiaalista ja avointa toimintakulttuuria, joka ehkäisee kiusaamista ja syrjäytymistä. Henkilökunnan tilat kannattaa sijoittaa niin, että niistä on näköyhteys koulun pihalle. Seinät ja ovet kannattaa mahdollisuuksien mukaan toteuttaa läpinäkyviksi. Kuitenkin äärimmäisissä väkivaltatilanteissa tällaiset rakenteet voivat olla myös turvallisuutta heikentäviä. Siksi myös verhot tai sälekaihtimet lasisissa rakenteissa voivat olla turvallisuutta edistäviä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 31, 37–38.)

3.2 Palo- ja pelastusturvallisuus

Palo- ja pelastusturvallisuuteen liittyen on erilaisia vaatimuksia, jotka koulurakennusten tulee täyttää ja jotka tarkistetaan jo rakennuslupaa haettaessa. Lisäksi pelastusviranomaiset valvovat määräysten noudattamista myös tilojen käytön aikana. Palo- ja pelastusturvallisuuteen liittyvillä ratkaisuilla varaudutaan tulipalojen lisäksi myös väkivalta- ja uhkatilanteisiin sekä onnettomuuksiin, kuten säteily- tai vaarallisten aineiden kuljetusonnettomuuksiin. (Opetushallitus 2021a.)

Tulipalojen ja savukaasujen leviämistä rakennuksessa estetään erilaisilla paloteknisillä rakenteilla ja tilojen suunnittelulla. Vanhoissa kouluissa on usein puutteita näissä rakenteissa. Esimerkiksi savu voi levitä käytävältä luokkatiloihin yhteistä ilmanvaihtoa pitkin ja useampikerroksisissa rakennuksissa savu leviää helposti aula- ja portaikkotiloja pitkin. Lisäksi vanhoissa koulurakennuksissa voi olla puutteita myös poistumisteissä, joita tulisi olla vähintään kaksi kaikissa opetustiloissa. Palo-ovet voivat estää tulipalojen leviämistä, mutta käyttäjät usein vaarantavat paloturvallisuuden esimerkiksi salpaamalla näitä ovia auki. On

myös tärkeää, että kohteen opasteet ovat selkeät ja ajantasaiset, jotta viranomaisten on helppo toimia kohteessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 51–52.)

Palokuormalla tarkoitetaan tiloissa olevia palavia rakenteita ja irtaimistoa. Tiloihin kasaantuva materiaali lisää palokuormaa, joten tilojen käyttäjien toimilla voidaan pitää huolta tilojen siisteydestä ja sitä kautta paloturvallisuudesta. Lisäksi esimerkiksi pölyn kerääntymistä voidaan ehkäistä erilaisilla suunnitteluratkaisuilla. Avoimet vaatesäilytystilat ovat myös riski paloturvallisuudelle, sillä niissä on paljon helposti syttyvää materiaalia ja huono siisteyden taso. Lisäksi ne voivat hankaloittaa tiloista poistumista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 46, 53.) Tilojen siisteys on siis monella tapaa yhteydessä palo- ja pelastusturvallisuuteen.

Jos tilojen käyttötarkoitusta muutetaan, on selvitettävä, että ne varmasti soveltuvat kyseiseen käyttöön turvallisuudeltaan. Jos tiloihin tehdään korjaus- tai muutostöitä, on pidettävä huoli, että muiden tilojen turvallisuus ei vaarannu. Samoja turvallisuusmääräyksiä on noudatettava myös väistötiloissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 19, 28.)

3.3 Rakennus- ja talotekniikka

Rakennustekniikassa keskeistä on huomioida yksityiskohtien turvallisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että rakennuksen ovet, ikkunat, seinät, lattiat sekä portaat ja tikkaat on suunniteltu ja asennettu turvallisesti. Käyttäjien tulee puolestaan seurata rakennusteknisten osien kuntoa ja tehdä havaituista vioista ilmoitus. (Opetushallitus 2021a.)

Rakennusten ovet tulee olla sisäpuolelta lukittavissa ilman avainta. Kulkureiteille avautuviin oviin suositellaan sulkijan asentamista ja umpioviin ovisilmän. Ulko-ovien tulee voida pitää normaalitilanteissa lukittuna ja niiden heloitus tulee suunnitella niin, ettei niitä voi helposti salvata poistumisen estämiseksi. Tiloja voidaan myös rajata etälukittavilla ovilla pelastautumisalueiksi, mutta ne tulee toteuttaa niin, etteivät ne vaaranna poistumisturvallisuutta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 39.)

Lattiapinnoilla vältetään liukkaita, kiiltäviä ja tasoerovaikutelman aiheuttavia voimakkaasti kuvioituja materiaaleja sekä kynnyksiä. Lasisten rakenteiden puhdistus tulee olla helppoa ja ne tulee olla helposti havaittavissa turvamerkinnoin. Luodinkestävää lasitusta voidaan harkita riskianalyysiin perustuen. Portaat, luiskat ja kaiteet tulee suunnitella käyttöturvallisuuden mukaan ja talotikkaisiin tulee asentaa talolle kiipeämistä vaikeuttava este. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 40–41.)

Talotekniikkaan kuuluu puolestaan lämpö-, vesi-, viemäri-, ilmastointi- ja automaatiojärjestelmät sekä sähkö- ja IT-asennukset. Niiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee myös noudattaa erilaisia turvallisuusmääräyksiä ja käyttäjien tulee havainnoida ja ilmoittaa niissä havaituista vioista. Tilajärjestelyjä muutettaessa on myös kiinnitettävä huomiota näihin järjestelmiin, sillä esimerkiksi ilmanvaihdon vaatimukset riippuvat tilan käyttötarkoituksesta. (Opetushallitus 2021a.)

Käyttäjien tulee tietää, missä ilmanvaihdon hätäseispainike, veden pääsulku ja sähkön pääkytkin onnettomuustilanteiden varalta. Jos rakennuksessa ei ole huoltohenkilökuntaa, tulee näihin tiloihin olla käyttäjillä pääsy. Lisäksi riittävä määrä käyttäjiä on koulutettava toimimaan tällaisissa poikkeustilanteissa. (Opetushallitus 2021a.)

3.4 Turvajärjestelmät

Koulurakennusten turvajärjestelmien on tarkoitus edistää käyttäjien henkistä ja fyysistä turvallisuutta, ehkäistä kiusaamista, ilkivaltaa, varkauksia ja väkivaltaa sekä ilmaista luvattomat tunkeutumiset rakennukseen. Koulurakennusten turvaamisessa on huolehdittava lukituksesta, kulunvalvonnasta ja avainturvallisuudesta, aidoista ja porteista, sulkimista, ovista ja ikkunoista, avainsäilöistä, hätävalaistuksesta, kaasu- ja paloilmoittimista, kuulutusjärjestelmistä sekä rakennuksen kunnossapidosta. Turvajärjestelmien lisäksi rakennuksessa toteutetaan myös aistein tehtävää valvontaa. Sen sijaan metallinpaljastimien ei nähdä olevan tarpeellisia turvallisuuden kannalta ja ne ovat myös liian kallis ratkaisu. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 47, 50.)

Lukituksessa olennaista on, että ulko-ovet voidaan pitää lukittuna toiminnan häiriytymättä. Lukituksen toiminta-ajoina päätetään paikallisesti riskianalyysiin perustuen. Esimerkiksi kouluissa ulko-ovet voivat olla auki kouluun saavuttaessa ja välituntien aikana. Kuitenkin tiloista on pystyttävä poistumaan kaikissa tilanteissa ja ovet saatava auki sisäpuolelta ilman avainta. Myös eri sisätilat on voitava lukita sisäpuolelta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 48–49.)

Lukituksen lisäksi kulunvalvontajärjestelmillä helpotetaan kulkua ja pienennetään asiattomien sisään tunkeutumisen riskiä. Myös rakennuksen sisällä olevia osastojen välisiä ovia voidaan hyödyntää kulunvalvonnassa. Pienten lasten kouluissa kulkuluvat ovat yleensä vain henkilökunnalla ja toisinaan vanhemmillä, mutta vanhempien oppilaiden kouluissa voidaan kulkulupia myöntää myös oppilaille. Lisäksi koulurakennuksissa saattaa olla iltakäyttöä, jolloin kulkuluvat myönnetään myös näille käyttäjille. Kierrossa olevista avaimista ja muista kulkutunnisteista on pidettävä kirjaa ja kadonneista avaimista ilmoitettava välittömästi, sillä yksikin kadonnut avain voi olla iso turvallisuusriski. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 48–49.)

Palovaroittimien ja -ilmoittimien määrä on kytköksissä oppilasmäärään ja siitä säädetään ympäristöministeriön rakennusten paloturvallisuusasetuksessa (A 848/2017). Paloilmoittimet voivat olla myös suoraan kytketty hätäkeskukseen. Muita koulurakennuksissa käytettäviä varoittimia ovat muun muassa murtohälytys-, rikosilmoitin-, hätäkutsu- sekä sisäiset hälytysjärjestelmät. (Opetushallitus 2021a.)

Kuulutusjärjestelmien on todettu olevan keskeisessä asemassa koulurakennusten turvallisuudessa eri uhkatilanteissa. Niillä voidaan antaa esimerkiksi rakennuksesta poistumiskehoitus tai muita ohjeita erilaisissa poikkeustilanteissa. On pidettävä huolta, että yhteiskäyttöisissä rakennuksissa kuulutusjärjestelmä kattaa kaikki tilat ja ulkoalueet ja useampirakennuksissa yksiköissä kaikki rakennukset. Kuulutus on pystyttävä antamaan useissa eri tiloissa, jotka eivät ole riippuvaisia toisistaan. Suuriin yksiköihin suositellaan asennettavan myös akkuvarmennettu järjestelmä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 48.)

Kameravalvonnalla voidaan ehkäistä koulukiusaamista, ilkivaltaa ja varkauksia. Lisäksi se voivat auttaa hätätilanteissa vaaratilanteiden aiheuttajien etsintää ja helpottaa jälkikäteen tilanteiden selvittämistä. Kameravalvonta sopii yleisiin tiloihin kuten auloihin ja käytäville, sekä oville ja ulkotiloihin. Sen sijaan wc- tai pukutiloissa ei saa olla kameravalvontaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 49.)

3.5 Piha ja ympäristö

Koulurakennuksen sijainnin kannalta on keskeistä, miten koulun tontille kuljetaan, koulurakennuksen sijainti tontilla, liikenteen ja toimintojen järjestelyt sekä pelastusteiden sijainti ja riittävä määrä. Myös eri rakennusten ja ulkoalueiden tulee sijaita niin, että niiden välillä liikkuminen on turvallista. Niiden katolle kiipeäminen tulee estää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 29–30.)

Rakennusta ympäröivä liikenne ei saa vaikuttaa piha-alueiden turvallisuuteen ja alueet on aidattava ympäröiviin teihin nähden. Myös koulun tontilla oleva liikenne tulee järjestää turvallisesti. Huolto- ja saattoliikenne ja pysäköinti tulisi sijoittaa erilleen välituntialueesta. Pysäköinti tulisi järjestää myös niin, että peruuttamista joutuu tekemään mahdollisimman vähän. Myös kevyt liikenne tulee turvata ja alue järjestää niin, ettei siellä ole esimerkiksi näköyhteyttä estäviä pensaita. Rakennuksen sijoittamisella optimaaliseen kohtaan tontilla voidaan vähentää ympäristöstä piha-alueelle tulevia meluhaittoja. Lisäksi rakennus tulee sijoittaa niin, että rakennus on mahdollista saavuttaa eri suunnista palo- ja pelastustilanteissa. Kokoontumispaikka tulee olla turvallisessa paikassa lähellä koulurakennusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 28–29.)

Pihan maaston muotojen vaihtelu, kasvillisuus, leikki- ja liikuntavälineet ja saateensuojat parantavat piha-alueiden viihtyisyyttä (Korpilahti, Kolehmainen, Markkula, Ojala & Somerkoski 2015, 47). Monipuolista tekemistä tarjoava viihtyisä piha vähentää kiusaamista ja eri-ikäisille oppilaille kannattaa olla omat piha-alueet. Pihan suunnittelussa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin sisätilojakin suunnitellessa ja niiden tulee olla esteettömät. Aidoilla, pensailla, opas-

teilla, valaistuksella ja erilaisilla pintarakenteilla voidaan erotella eri käyttötarkoituksiin tarkoitettuja alueita toisistaan. Ne eivät kuitenkaan saa estää näkyvyyttä ja pihalla tehtävää valvontaa. Lisäksi piha-alue tulee rajata selkeästi, että käyttäjät tietävät alueen rajat. Kunnollinen pihavalaistus estää kiusaamistilanteita, tapaturmia ja ilkivaltaa. Lisäksi hyvä valaistus yhdessä erilaisilla pintojen kontrastilla auttaa aisti- ja liikuntavammaisia, ja hahmotushäiriöisiä liikkumaan piha-alueella. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 29–30.)

3.6 Viihtyisä oppimisympäristö

Kuten edellä todettiin, on oppimisympäristön viihtyisyys keskeinen osa sen turvallisuutta. Viihtyisät tilat vähentävät kiusaamista, tarjoavat oppimista tukevan ympäristön ja lisäävät oppilaiden kouluviihtyvyyttä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015; Nuikkinen 2009, 111.) Koulun fyysistä ympäristöä on kuitenkin usein pidetty ankeana, harmaana ja laitosmaisena. Sen tarkoitus on ennen ollut enemmänkin palvella tehokasta opetusta ja kurinpitoa. Koulujen suunnittelussa on myös keskitytty ennen kaikkea toimiviin ja helppohoitaisiin ratkaisuihin, jotka ovat kuitenkin usein olleet ankeita ja epäesteettisiä. Tilojen pääkäyttäjiä, eli oppilaita, kuullaan liian vähän tiloja suunnitellessa (Harinen & Halme 2012, 23, 36).

Uudemmissa koulurakennuksissa on kuitenkin huomioitu nämä ongelmat arkkitehtuuria ja sisustusratkaisuja suunnitellessa. (Manninen 2018, 96.) Koulurakennusten arkkitehtuurissa näkee nykyään luovempia ratkaisuja ja esimerkiksi koulujen pihojen viihtyisyyden lisäämiseksi annetaan kunnissa enemmän rahaa. Nämä uudistukset on otettu kouluissa ilolla vastaan. (Harinen & Halme 2012, 23.)

Viihtyisät tilat ovat esteettisesti miellyttäviä. Koulurakennuksen ulkonäkö voi vaikuttaa oppilaan mielialaan ja opiskeluun suhtautumiseen. Esteettisyyden arviointi tai ohjeistus on kuitenkin usein vaikeaa, sillä esteettisyys ilmenee katsojan ja käyttäjän kokemuksissa. Lisäksi esteettisen määritelmät ja esteettiset arvot vaihtelevat eri aikakausilla. (Nuikkinen 2009, 80, 88, 113.)

Viihtyisyyttä voidaan parantaa kuitenkin muillakin tekijöillä kuin esteettisellä suunnittelulla. Esimerkiksi sisäilman laatu edistää viihtyisyyttä, joten kouluissa on tärkeää kiinnittää huomiota muun muassa ilmanvaihdon suhteuttaminen tilojen kokoon ja käyttäjämääriin. Myös tilojen sopiva ja tasainen lämpötila edistää viihtyisyyttä. (Nuikkinen 2009, 122–123.) Ruokalan viihtyisyydessä tulee puolestaan kiinnittää huomiota tilan eri elementtien toimivaan sijoitteluun. Lisäksi tärkeää on hyvä akustiikka ja tilan viihtyisä ulkonäkö. (Nuikkinen 2009, 110.)

Oppilaiden mielipiteitä mittaavissa tutkimuksissa on todettu, että oppilaat kehittäisivät ennen kaikkea pihojen viihtyisyyttä. Oppilaat toivovat pihoilta enemmän välineitä, kiipeilytelineitä, keinoja sekä muuta toiminnallisuutta. (Tuononen 2008, 21.) Lisäksi oppilaiden mielestä koulujen viihtyisyyttä laskevat rikkinäiset välineet, ilkeä ilma, epäjärjestys sekä haisevat tai huonosti sijoitetut wc-tilat. (Nuikkinen 2009, 274, 310.) Kunkin koulun viihtyisyyttä parantaessa kannattaa siis kuunnella ennen kaikkea koulun oppilaita, sillä he ovat parhaita asiantuntijoita siinä, miten heidän kouluviihtyvyyttään voidaan parantaa.

4 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tärkein tarkoitus on nostaa esiin asioita, joilla oppilaiden kokemaa turvallisuutta voidaan lisätä ja miten kouluviihtyvyyttä voidaan parantaa fyysisen oppimisympäristön näkökulmasta. Luvussa 3 kuvattiin, millaiset rakenteet todellisuudessa lisäävät koulurakennusten ja niiden pihan turvallisuutta ja millainen olisi ihanteellinen turvallinen ja viihtyisä koulurakennus. Alakouluikäisten oppilaiden on kuitenkin mahdotonta kiinnittää kaikkiin luvussa esitettyihin asioihin huomiota. Ja kuten luvussa 2.1 todettiin, eivät todelliset uhat aina lisää turvatomuutta, eivätkä turvallisuutta lisäävät ratkaisut aina lisää turvallisuuden tunnetta. Tässä tutkimuksessa onkin tarkoituksena selvittää, kuinka turvalliseksi ja viihtyisäksi oppilaat kokevat oman oppimisympäristönsä ja mitkä fyysisen oppimisympäristön tekijät ovat yhteydessä oppilaiden kokemaan turvallisuuteen. Lisäksi haluttiin selvittää, miten oppilaan ikä ja sukupuoli vaikuttivat asiaan ja onko eri koulujen välillä ja koulu vaikuttavat asiaan.

Fyysinen oppimisympäristö on rajattu tässä tutkimuksessa koskemaan koulurakennusta ja pihaa. Näin esimerkiksi koti, kirjastot ja museot on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Luvussa 3 esitettyjen asioiden perusteella tähän tutkimukseen valikoitui mukaan oppimisympäristön osa-alueelta koulurakennuksen ja pihan turvallisuus sekä viihtyisyys, luokkahuoneen koko sekä lämpötila, ruokalan viihtyisyys, wc-tilat ja yleinen siisteys.

Tutkimuskysymyksiksi muodostui:

1. Kuinka turvalliseksi ja viihtyisäksi oppilaat kokevat fyysisen oppimisympäristönsä? Onko sukupuolten, luokka-asteiden ja koulujen välillä eroa?
2. Mitkä muuttujat ovat yhteydessä siihen, kokevatko oppilaat koulurakennuksen turvalliseksi?
3. Mitkä muuttujat ovat yhteydessä siihen, kokevatko oppilaat koulun pihan turvalliseksi?

5 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena, jossa on hyödynnetty kyselyaineistoa. Kuvailen tässä luvussa aineistoa ja sen analyysimenetelmiä. Tutkimuksen tulokset on koottu puolestaan lukuun 6.

5.1 Aineisto

Tutkimuksen aineistona on käytetty Anne Konun, Lauri Kainulaisen ja Opetushallituksen keräämää aineistoa. Aineisto on osa Koulun hyvinvointiprofiili -sarjaa, joka tarkastelee hyvinvointia koulussa. Tutkimussarjan kohteena ovat vuosiluokkien 4–6 oppilaat, vuosiluokkien 7–9 oppilaat, toisen asteen oppilaitokset sekä henkilökunta. Aineistoa on kerätty lukuvuosittain vuodesta 2004–2005 asti. Tässä tutkimuksessa keskityin vuosiluokkien 4–6 oppilaiden vastauksiin lukuvuodelta 2017–2018. Vastaajia oli 10477 oppilasta 138 eri koulusta. Vastaajien määrät kouluittain vaihtelivat 20–503 vastaajan välillä. (Konu 2018.) Aineiston käyttöön on saatu lupa Tietoarkistolta. Kyselylomake löytyy liitteistä (liite 1).

Aineiston kysymykset on jaettu neljään teemaan, jotka ovat koulun olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila. Taus-takysymyksinä oli sukupuoli, ikä, luokka-aste sekä luokkatunnus. Kysymykset ovat pääasiassa väittämiä, joihin vastataan kolmiportaisella asteikolla ("samaa mieltä", "ei samaa eikä eri mieltä" ja "eri mieltä"). Lisäksi on muutama monivalintakysymys. Muuttujia on yhteensä 66 kappaletta. (Konu 2018.)

Koulun olosuhteisiin liittyvät kysymykset kartoittavat vastaajan ajatuksia koulun tiloista sekä toiminnasta, kuten työrauhasta ja lukujärjestyksestä. Sosiaalisia suhteita käsittelevät väittämät liittyvät oppilaan suhteisiin muihin oppilaisiin, henkilökuntaan sekä omiin vanhempiin. Itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia käsittelevät väittämät liittyivät koulutyöhön, kuten siihen kuunteleeko opettaja vastaajaa tai pitääkö vastaaja koulutyötä tärkeänä. Terveydentilaan liittyvät väittämät selvittivät, onko vastaajalla ollut erilaisia terveydellisiä oireita, kuten päänsärkyä tai ahdistusta, ja millaisena hän pitää omaa terveydentilaansa. (Ko-

nu 2018.) Kyselylomakkeessa oli lisäksi lopussa kaksi avointa kysymystä siitä, mikä koulussa on parasta ja mitä pitäisi vielä kehittää (kysymykset 14 ja 15), sekä kysymys siitä, miten lomakkeen täyttäminen sujui. Näihin kysymyksiin annettuja avoimia vastauksia ei saatu tähän tutkimukseen.

Koulun hyvinvointiprofiili on vapaasti koulujen käytettävissä. Koulut voivat antaa oppilaidensa vastata kyselyn kysymyksiin ja verrata sitten saamiaan vastauksia muihin alueen koulujen yhteistuloksiin. Lisäksi koulu voi tarkastella tarkemmin myös oman koulun sisällä, miten esimerkiksi eri luokka-asteet tai sukupuolet vastasivat. Hyvinvointiprofiili on tarkoitettu siis koulujen omaksi työkaluksi, mutta vastaamalla tiedot luovutetaan myös tutkimuksen käyttöön. Aineiston keräämisessä ei ole ollut siis varsinaista otantamenetelmää, vaan aineisto muotoutui itsestään. Kyselyä ei ole mainostettu laajasti kouluille, vaan vastaajina olivat aktiivisten vapaaehtoisikoulujen oppilaat. Koulut rekisteröityvät palvelun käyttäjäksi, jolloin ne saavat koulutunnuksen ja oppilailleen tunnusluvut, näin kukin oppilas voi vastata kyselyyn vain kerran. Vastaajan on pakko vastata kaikkiin taustakysymyksiin ikää lukuun ottamatta ja vähintään 2/3 jokaisen teeman kysymyksistä. (Konu 2018.)

Aineistosta on tehty aikaisemminkin tutkimusta. Konu on itse keskittynyt oppilaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja tarkastellut kaikkien teemojen vaikutusta oppilaiden hyvinvointiin (Konu 2002; Konu 2010). Lisäksi aiemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu sitä, miten hyvinvointiprofiili sopii koulujen omaksi työvälineeksi (Konu 2005; Konu & Koivisto 2011). Aineistoa on myös aiemmin käytetty pro gradu -tutkielmissa. Tutkimuskohteina ovat olleet sosiaaliset suhteet (Kylliäinen 2015) sekä muutokset oppilaiden hyvinvoinnissa 10 vuoden aikana (Rantaeskola 2017). Pelkästään koulun olosuhteisiin eli fyysiseen oppimisympäristöön keskittyvää tarkempaa tutkimusta ei kyseisellä aineistolla ole kuitenkaan vielä tehty ja se on tämän tutkimuksen tarkoitus.

Ryhmiin väliseen vertailuun suositellaan, että jokaisessa ryhmässä olisi vastaajia vähintään 20 (Nummenmaa 2004, 182). Koulujen välisessä vertailussa kuitenkin todettiin, että osasta kouluja vastaajia oli alle 20. Lisäksi joistakin kouluista oli vain yksittäisiä vastaajia. Kysely on tarkoitettu koulujen työkaluksi, jolloin

siihen saa vapaasti vastata. Voidaan epäillä, että lomaketta on yksittäisten vastausten tapauksessa voitu pelkästään testata, eivätkä vastaukset ole välttämättä aitoja oppilaiden tekemiä vastauksia. Tämän seikan ja vertailujen teon mahdollistamisen vuoksi olen poistanut aineistosta kaikki koulut, joista vastaajia on ollut alle 20. Tällöin aineistosta poistettiin 417 vastausta, joka on 3,8 % koko aineistosta.

5.2 Analyysimenetelmät

Aineistoa on analysoitu määrällisiä menetelmiä käyttäen. Tulokset olen koonnut lukuun 6. Käytän tulosten raportointiin tilastollisia tunnuslukuja kuten keskiarvoa, mediaania ja moodia. Lisäksi olen raportoinut vastausten jakautumista prosenttiosuuksilla.

Aineiston muuttujat ovat pääasiassa 3-portaisella Likert-asteikolla mitattuja. Yleensä Likert-asteikollisia muuttujia pidetään järjestysasteikollisina. Likert-asteikollisen muuttujan käsittelemisessä välimatka-asteikollisena muuttujana on ongelmana se, että aina Likert-asteikossa ei tiedetä, ovatko etäisyydet kaikkein vaihtoehtojen välillä yhtä suuret. (Metsämuuronen 2006, 100–101.) Tämän takia yleensä järjestysasteikollisista muuttujista ei suositella tarkasteltavan keskiarvoja, koska vaihtoehdoille ei pystytä antamaan numeerista vastinetta. Sen sijaan käytetään yleensä enemmän mediaania ja moodia vertaileman kysymyksiä ja ryhmiä. Kuitenkin etenkin mielipidettä mittaavien aineistojen kohdalla voidaan joskus käyttää keskiarvoja antamaan yleiskuvaa vastauksista. (Heikkilä 2008, 54.)

Likert-asteikkoa voidaan tarkastella kuitenkin myös välimatka-asteikollisena, jos vastausten välimatkojen voidaan ajatella olevan yhtä suuret. (Metsämuuronen 2006, 100–101.) Tässä aineistossa on käytetty 3-portaista asteikkoa, jossa yksi vaihtoehto on ”samaa mieltä”, toinen ”eri mieltä” ja kolmas on näiden välissä ”ei samaa eikä eri mieltä”. Voidaan olettaa, että vaihtoehdot ”samaa meiltä” ja ”eri mieltä” ovat yhtä kaukana näiden keskellä olevasta vaihtoehdosta. Näin ollen tämän tutkimuksen muuttujat voidaan mieltää myös välimatka-asteikollisiksi ja

niille voidaan laskea keskiarvo. Lisäksi suurimmassa osassa kysymyksistä mediaani ja moodi ovat samat vaihtoehtojen vähäisyyden vuoksi, joten niiden tarkastelu sellaisenaan ei anna havainnollista kuvaa tuloksista. Tämän takia olen käyttänyt myös keskiarvoja vastausten havainnollistamiseen.

Lisäksi olen tehnyt erilaisia testejä tarkastellessani muuttujien välistä yhteyttä tai eri ryhmien välisiä eroja. Monet kvantitatiiviset testit perustuvat normaalijakaumaoletukseen. Sen takia tulee ensimmäisenä testata sitä, onko aineisto normaalisti jakautunut. Normaalijakaumalla tarkoitetaan symmetristä niin kutsuttua Gaussin käyrää noudattavaa jakaumaa. Tällöin puolet arvoista on keskiarvoa suurempia ja puolet keskiarvoa pienempiä. Suurin osa arvoista on lähellä oletusarvoa ja puolestaan siitä kaukana olevat arvot ovat harvinaisempia. Lähes kaikki luonnolliset ominaisuudet, joihin vaikuttaa useampi kuin yksi tekijä, noudattavat normaalijakaumaa. Myös lähes kaikki käyttäytymistieteelliset (kuten kasvatustieteelliset) ilmiöt ovat tällaisia. (Nummenmaa 2004, 122–123.)

Tämän aineiston muuttujien normaalijakautuneisuuden testaamiseen käytin Kolmogorov-Smirnovin testiä, joka on tarkoitettu etenkin isojen aineistojen testaamiseen. Mitä pienempi testin havaitsema merkitsevyystaso (p) on, sitä todennäköisemmin muuttuja ei ole normaalisti jakautunut. Rajana käytetään merkitsevyystasoa $p > 0.05$. Sitä isommilla arvoilla aineiston katsotaan olevan normaalisti jakautunut. (Nummenmaa 2004, 143.) Mikään analyysissä käytetty muuttuja ei ollut normaalisti jakautunut (kaikissa $p < 0.001$), joten normaalijakaumaoletus ei ole voimassa yhdessäkään muuttujassa.

Koska normaalijakaumaoletus ei ole voimassa, parametrisia testejä ei voida käyttää. Tämän takia analysoin aineistoa epäparametrisilla testeillä. Käytin sukupuolten ja luokka-asteiden vertailuun Mann-Whitneyn U-testiä. Siinä vertailu perustuu ryhmien mediaanien vertailuun ja soveltuu siksi hyvin esimerkiksi Likert-asteikollisten kysymysten analysointiin. U-testissä vastaukset laitetaan suuruusjärjestykseen ja niille annetaan järjestysluvut. Vastausten järjestysluvut lasketaan yhteen ja näin saadaan eri ryhmien vastausten summat. Jos summat ovat samansuuruiset, ovat myös ryhmien mediaanit samansuuruiset. Jos puolestaan summat ovat kovin erilaiset, on ryhmissä eroja. (Nummenmaa 2004,

250.) Mann-Whitney'n U-testi soveltuu ainoastaan kahden ryhmän vertailuun keskenään. Luokka-asteita vertaillessa vertailin siis kaikkia luokka-asteita toisiinsa pareittain, selvittääkseni oliko luokka-asteiden välillä eroja.

Vastaajista on kerätty luokka-asteen lisäksi tieto myös heidän iästään. Ikään liittyviä vaihtoehtoja oli 5: 9, 10, 11, 12 ja 13 vuotta. Halutessani selvittää siis iän vaikutusta vastauksiin olisin voinut käyttää myös muuttujaa ikä. Valitsin kuitenkin tarkasteluun luokka-asteen, sillä luokka-aste vastaa pääasiassa myös vastaajan ikää. Se kertoo myös tarkemmin vastaajan sen hetkisestä iästä koulu- maailman näkökulmasta, sillä 11-vuotias vastaaja voi olla syntymäajasta ja vastausajankohdasta riippuen millä luokalla tahansa. Voidaan olettaa, että 11-vuotias neljäsluokkalainen ja 11-vuotias kuudesluokkalainen vastaavat eri tavalla. Lisäksi ääripäissä olevat iät 9 ja 13 olivat huomattavasti pienempiä ryhmiä muihin ikäluokkiin verrattuna. Luokka-asteet sen sijaan olivat tasaisemmin jakautuneet. Näiden syiden takia käytän analyysissä luokka-astetta tarkastellessa vastaajan iän vaikutusta tuloksiin.

Eri kouluja vertaillessa käytin puolestani Kruskal-Wallis testin, sillä se soveltuu usean ryhmän samanaikaiseen vertailuun. Kouluja oli niin paljon, että kaikkien koulujen vertailu pareittain ei olisi ollut järkevää. Kruskal-Wallis toimii samalla idealla, kuin Mann-Whitney'n U-testi, mutta verrattavia ryhmiä on enemmän kuin 2. (Nummenmaa 2004, 255.)

Eri muuttujien yhteyttä toisiinsa tutkin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella. Se on epäparametrinen testi, joka perustuu järjestyslukujen tarkasteluun. Kahden muuttujan havainnot laitetaan järjestykseen ja niille annetaan järjestysluvut. Sen jälkeen tarkastellaan kuinka paljon kukin havaintopari eroaa toisistaan järjestysluviltaan. (Nummenmaa 2004, 267–268.) Korrelaatiokerroin tarkastelee siis sitä, kuinka samanlainen järjestys on kahdella muuttujalla. Korrelaatiokertoimen tulos vaihtelee -1 ja +1 välillä. Mitä lähempänä se on arvoa 0, sitä pienempi lineaarinen yhteys eli korrelaatio muuttujien välillä on. Ja mitä lähempänä korrelaatio on arvoa -1 tai +1, sitä suurempi korrelaatio muuttujien välillä on. Positiivinen luku tarkoittaa, että yhteys on samansuuntainen, eli mitä isompi a-muuttuja on, sitä isompi on myös b-muuttuja. Negatiivinen luku tarkoittaa, että yhteys on käänteinen, eli mitä isompi a-muuttuja on, sitä pienempi on b-muuttuja.

taa puolestaan, että yhteys on erisuuntainen, eli mitä pienempi a-muuttuja on, sitä suurempi b-muuttuja on ja päinvastoin. (Heikkilä 2008, 90–92.)

Korrelaation suuruutta arvioitaessa voidaan käyttää seuraavaa luokittelua: erittäin vahva korrelaatio ($r=0.8-1$), vahva korrelaatio ($r=0.6-0.8$), kohtalainen korrelaatio ($r=0.4-0.6$) ja heikko korrelaatio ($r<0.4$). Selitysaste saadaan puolestaan laskemalla korrelaation neliö r^2 . Se saadaan muutettua prosenteiksi kertomalla luvulla 100. (Metsämuuronen 2008, 360.)

Eri testien tulokset raportoidaan, jos tulos on tilastollisesti merkitsevä. Tilastollisen merkitsevyyden ilmaisemiseen käytetään p-arvoa. Se ilmaisee, millä todennäköisyydellä nollahypoteesi on oikein. Nollahypoteesi olettaa, että muuttujien välillä ei ole yhteyttä tai eroa. Vaihtoehtoinen hypoteesi puolestaan olettaa, että yhteys tai ero on. P-arvon ollessa esimerkiksi 0.01, on nollahypoteesi oikein 1 % todennäköisyydellä, eli toisin sanoen 99 % todennäköisyydellä väärä. P-arvosta käytetään yleensä kolmea tasoa: tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<0.001$), tilastollisesti merkitsevä ($p<0.01$) ja tilastollisesti melkein merkitsevä ($p<0.05$). (Metsämuuronen 2008, 424.) Yleensä ihmistieteissä raportoidaan jo tulokset, joissa p:n arvo on pienempi kuin 0.05. Eli nollahypoteesi hylätään silloin, jos p-arvo on alle 0.05. Sen sijaan erittäin merkitseviä tuloksia on usein vaikea saada. (Nummenmaa 2004, 138.) Kuitenkin erittäin suurilla aineistoilla saadaan usein herkemmin pieniä p-arvoja (Lin, Lucas & Shmueli 2013). Sama oli havaittavissa myös tässä aineistossa. Siksi olen valinnut merkitsevyystasoksi 0.01, eli ilmoitan analyysissani ainoastaan tilastollisesti erittäin merkitsevät ($p<0.01$) ja merkitsevät ($p<0.01$) tulokset.

Kyselytutkimuksen kysymykset eivät kysyneet varsinaisesti, ovatko oppilaat tyytyväisiä koulurakennuksen viihtyisyyteen ja turvallisuuteen. Käytän kuitenkin tuloksia raportoidessa ja analysoidessa välillä tyytyväisyys sanaa sen selkeyden vuoksi. Tarkoitan sillä sitä, että vastaajat olivat väittämän kanssa enemmän samaa mieltä verrattuna muihin väittämiin tai vastaajiin. Tyytyväisyyden tasoa ei kuitenkaan tutkimuksessa ole mitattu.

Käytän analyysissä myös ilmaisua ”oppilaiden kokemukset”, vaikka oppilailta ei kysytty ”koetko olosi turvalliseksi koulussa” tai muuta vastaavaa. Oppilaiden tuli vain ottaa kantaa onko heidän mielestään koulurakennus tai piha turvallinen. Käytän kuitenkin sanaa kokemus, sillä oppilaat eivät pysty arvioimaan näiden turvallisuutta luotettavasti ja kokonaisvaltaisesti, vaan kyseessä on nimenomaan oppilaan oma kokemus asiasta. Kuten luvussa 2.1 totesin, todellinen turvallisuus ja koettu turvallisuus eivät aina vastaa toisiaan.

6 Tutkimustulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset. Ensimmäisessä alaluvussa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja toisessa alaluvussa kahteen muuhun tutkimuskysymykseen. Kolmanteen alalukuun olen koonnut tulokset yhteen ja pohdin syitä tulosten taustalla ja sitä, miten tuloksia voidaan hyödyntää koulumaailmassa.

6.1 Oppimisympäristön turvallisuus ja viihtyisyys

Vastaajilta kysyttiin mielipidettä erilaisiin fyysistä oppimisympäristöä koskeviin väittämiin. Väittämät liittyivät koulurakennuksen ja pihan turvallisuuteen ja viihtyisyyteen, ruokalan viihtyisyyteen, luokkahuoneen tilavuuteen ja lämpötilaan, koulun siisteyteen ja wc-tiloihin. Lisäksi yksi väittämä liittyi siihen, voiko koulun pihalla pelata ja leikkiä. Vastaajat arvioivat väittämiä kolmiportaisesti: ”samaa mieltä” (arvo 2), ”ei samaa eikä eri mieltä” (arvo 1) ja ”eri mieltä” (arvo 0). Taulukkoon 1 on koottu muuttujien tilastolliset tunnusluvut.

Taulukko 1. Tutkittavien muuttujien tilastolliset tunnusluvut

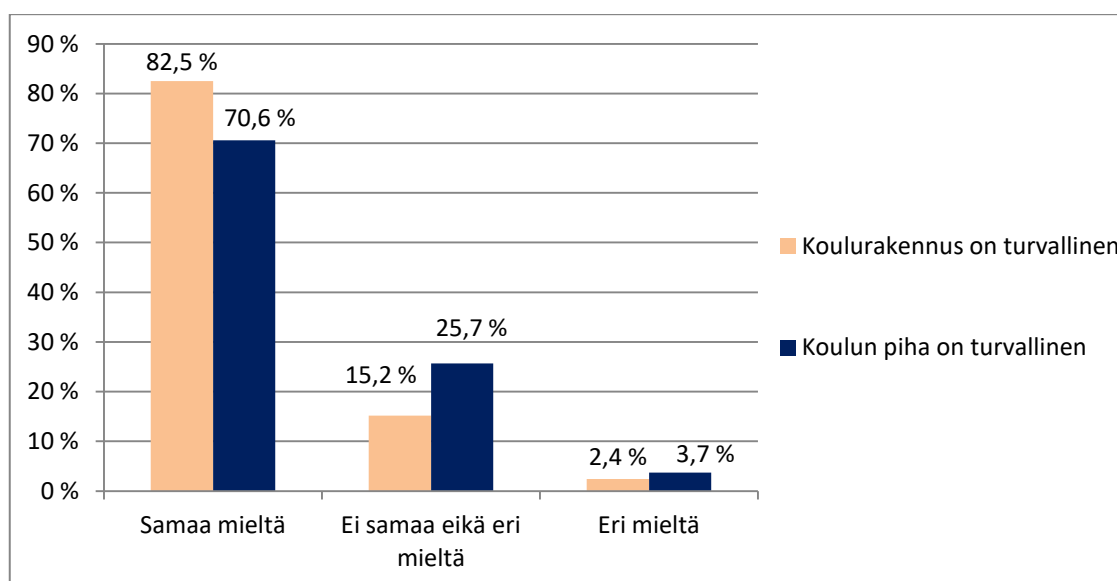
Väittämä	N	Keski-arvo	Mediaani	Moodi	Keskiahajonta
Koulurakennus on turvallinen	10434	1.8	2	2	0.46
Koulurakennus on viihtyisä	10443	1.57	2	2	0.61
Koulun piha on turvallinen	10449	1.67	2	2	0.54
Koulun piha on viihtyisä	10454	1.55	2	2	0.64
Koulun pihalla voi pelata ja leikkiä	10445	1.79	2	2	0.49
Ruokala on viihtyisä	10360	1.58	2	2	0.61
Luokkahuone on riittävän tilava	10473	1.70	2	2	0.55
Luokassa on sopiva lämpötila	10468	1.57	2	2	0.63
Koulun wc:t ovat hyvät	10450	1.10	1	1	0.75
Koulun tilat ovat siistejä	10404	1.49	2	2	0.61

Tarkastelin myös sitä, miten vastaajien sukupuoli ja luokka-aste olivat yhteydessä edellä esiteltyihin muuttujiin. Olen koonnut taulukkoon 2 kuinka paljon vastaajista oli tyttöjä ja poikia, ja kuinka paljon heitä oli eri luokka-asteilla.

Taulukko 2. Vastaajien jakautuminen sukupuolen ja luokka-asteen mukaan

	Sukupuoli		Luokka-aste		
	Tytöt	Pojat	4-luokkalaiset	5-luokkalaiset	6-luokkalaiset
N	5152	5325	3638	3893	2946

Vastaajat kokivat fyysisen oppimisympäristönsä turvalliseksi (kuvio 1). Suurin osa vastaajista piti sekä koulurakennusta, että koulun pihaa turvallisena ja vain hyvin pieni osa oli sitä mieltä, että ne eivät olleet turvalliset. Koulurakennus koettiin vähän turvallisemmaksi kuin koulun piha.

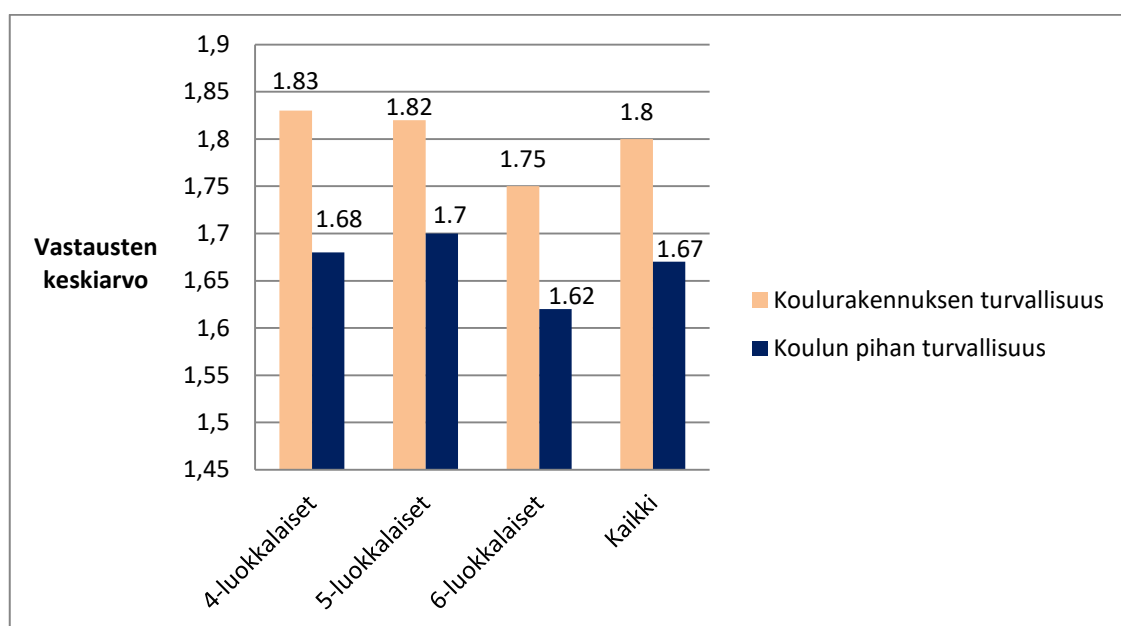
Kuvio 1. Oppilaiden näkemykset koulurakennuksen ja pihan turvallisuudesta

Tyttöjen ja poikien turvallisuuden kokemuksissa oli eroja. Tytöt kokivat sekä koulurakennuksen, että pihan turvallisempina kuin pojat. Tyttöjen vastausten keskiarvo koulurakennuksen turvallisuutta mittaavaan väitteeseen oli 1.84, kun poikien vastaava luku oli 1.76, ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($U=12759208.5$, $p<0.001$). Vastaavasti tyttöjen vastausten keskiarvo pihan tur-

vallisuutta mittaavaan väitteeseen oli 1.70 ja poikien 1.64. Ero oli myös tilastollisesti erittäin merkitsevä ($U=13053971$, $p<0.001$).

Lisäksi vastaajien iällä oli vaikutusta turvallisuuden kokemukseen (kuvio 2). Luokka-asteiden vertailussa havaittiin, että kuudesluokkalaiset kokivat koulurakennuksen vähemmän turvalliseksi kuin neljäs- ja viidesluokkalaiset. Ero molempiin ikäryhmiin oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<0.001$). Neljäs- ja viidesluokkalaiset eivät puolestaan eronneet keskenään tilastollisesti merkitsevästi ($p=0.16$).

Myös kokemus pihan turvallisuudesta oli matalin kuudesluokkalaisilla (kuvio 2). Kuudesluokkalaiset erosivat tilastollisesti erittäin merkitsevästi muista luokka-asteista ($p<0.001$), mutta neljäs- ja viidesluokkalaiset eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($p=0.089$).

Kuvio 2. Eri ikäryhmien näkemykset koulurakennuksen ja pihan turvallisuudesta

Vastaajista noin kaksi kolmasosaa oli samaa mieltä siitä, että koulurakennus (63,9 %) ja piha (62,6 %) ovat viihtyisät. Hyvin pieni osa oli näiden väitteiden kanssa eri mieltä (koulurakennuksesta 6,5 % ja pihasta 7,9 %). Tytöt ja pojat eivät eronneet toisistaan näkemyksissään pihan viihtyisyydessä tilastollisesti merkitsevästi, mutta koulurakennusta tytöt pitivät viihtyisämpänä kuin pojat. Tyt-

töjen keskiarvo oli 1.64 ja poikien 1.52. Tulos oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($U=12524861.5$, $p<0.001$).

Myös iällä oli vaikutusta vastaajien näkemyksiin koulurakennuksen ja pihan viihtyisyydestä. Mitä nuorempi vastaaja oli, sitä viihtyisämmäksi hän koki koulurakennuksen ja pihan. Neljäsluokkalaisten keskiarvo koulurakennuksen viihtyvyyttä koskevaan väittämään oli 1.67, viidesluokkalaisilla 1.60 ja kuudesluokkalaisilla 1.57. Pihan viihtyisyyttä koskevan väittämän vastaavat keskiarvot olivat puolestaan 1.64, 1.58 ja 1.38. Eri luokka-asteet erosivat toisistaan molemmissa väittämissä tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p<0.001$).

Kun vastaajilta kysyttiin mielipidettä väitteeseen ”Koulun pihalla voi pelata ja leikkiä”, 82,5 % eli suurin osa vastaajista oli väitteen kanssa samaa mieltä ja ainoastaan 3,5 % oli väitteen kanssa eri mieltä. Tytöt olivat väitteen kanssa enemmän samaa mieltä kuin pojat ($U=13092301$, $p<0.001$). Eroja oli havaittavissa myös eri luokka-asteiden välillä. Mitä nuorempia vastaajat olivat, sitä enemmän he olivat väitteen kanssa samaa mieltä. Neljäsluokkalaisten vastauksen keskiarvo oli 1.86, viidesluokkalaisten 1.81 ja kuudesluokkalaisten 1.68. Ikäryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p<0.001$).

64,3 % vastaajista piti koulun ruokalaa viihtyisänä ja ainoastaan 6,2 % oli väitteen kanssa eri mieltä. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa vastauksissa. Sen sijaan eri ikäryhmien välillä oli. Mitä nuorempia vastaajat olivat, sitä viihtyisämpänä he pitivät ruokalaa. Neljäsluokkalaisten vastauksen keskiarvo oli 1.65, viidesluokkalaisten 1.61 ja kuudesluokkalaisten 1.46. Kuudesluokkalaiset erosivat muista luokka-asteista tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p<0.001$) ja neljäs- ja viidesluokkalaiset erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($p=0.006$).

Vastaajat olivat tyytyväisiä myös luokkahuoneen tilavuuteen ja lämpötilaan. 75,4 % piti luokkahuoneen tilavuutta riittävänä ja 64,1 % piti lämpötilaa sopivana. Luokkatilan tilavuuden suhteen tytöt ja pojat eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi, mutta lämpötilan suhteen pojat olivat tyttöjä tyytyväi-

sempiä. Poikien vastausten keskiarvo oli 1.63 ja tyttöjen 1.50. Ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($U=12252109.5$, $p<0.001$).

Luokkahuoneen tilavuuden suhteen eri luokka-asteet erosivat myös tosistaan. Mitä nuorempi vastaaja oli, sitä tyytyväisempi hän oli luokkahuoneen tilavuuden riittävyteen. Neljäsluokkalaisten vastausten keskiarvo oli 1.75, viidesluokkalaisten 1.71 ja kuudesluokkalaisten 1.64. Kuudesluokkalaiset erosivat muista luokka-asteista tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p<0.001$) ja neljäs- ja viidesluokkalaiset erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($p=0.001$). Eroja ikäryhmien välillä oli myös luokkahuoneen lämpötilan suhteen. Nuoremmat vastaajat olivat jälleen tyytyväisempiä. Neljäsluokkalaisten vastausten keskiarvo oli 1.66, viidesluokkalaisten 1.57 ja kuudesluokkalaisten 1.44. Erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p<0.001$).

Vastaajat olivat muita väittämiä vähemmän tyytyväisiä koulun siisteyteen ja wc-tiloihin. Vastaajista vain vähän yli puolet oli sitä mieltä, että koulun siisteys oli hyvä (54,8 %) ja vain kolmasosa piti wc-tiloja hyvänä (33,6 %). Sen sijaan 6,1 % oli koulun siisteyttä mittaavan väittämän kanssa eri mieltä ja jopa 23,1 % koulun wc-tiloja mittaavan väittämän kanssa. Huomionarvoista on, että wc-tiloja koskeva kysymys oli ainoa, jossa enemmistö vastaajista oli valinnut jotain muuta kuin 'samaa mieltä' (mediaani ja moodi olivat 1). Tytöt olivat poikia tyytyväisempiä koulun siisteyteen, ero oli tilastollisesti merkitsevä ($U=13112590$, $p=0.002$). Tytöt pitivät myös wc-tiloja parempina kuin pojat, ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($U=12147206$, $p<0.001$).

Jälleen nuoremmat vastaajat olivat vanhempia tyytyväisempiä sekä koulun siisteyteen, että wc-tiloihin. Neljäsluokkalaisten vastaajien keskiarvo koulun siisteyttä mittaavaan väittämään oli 1.55, viidesluokkalaisten 1.49 ja kuudesluokkalaisten 1.4. Vastaavat luvut wc-tiloja mittaavaan väittämään olivat puolestaan 1.18, 1.11 ja 1.01. Eri luokka-asteet erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p<0.001$).

Tarkastelin myös sitä, miten vastaajien koulu oli yhteydessä siihen, millaisena he kokivat oppimisympäristönsä. Yhteyttä testattiin Kruskal-Wallisin testillä.

Vastaajan koulu oli yhteydessä kaikkiin edellä mainittuihin väittämiin tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$). Aineistossa oli 138 eri koulua ja vastaajien määrä kouluittain vaihteli 20 ja 503 vastaajan välillä.

Taulukkoon 3 on koottu tulokset eri koulujen vertailuista. Taulukkoon on merkitty kaikkien vastausten keskiarvo ja keskihajonta. Lisäksi eri koulujen keskiarvoista on poimittu kuhunkin muuttujaan korkein ja matalin keskiarvo. Muiden koulujen keskiarvot ovat siis jotain näiden ääripäiden väliltä.

Taulukosta voidaan todeta, että koulusta riippumatta koulurakennuksen turvallisuuden oltiin pääasiassa tyytyväisiä alhaisimmankin keskiarvon ollessa 1.44 ja keskihajonnan ollessa alhaisin. Sen sijaan suurin ero oli wc-tiloissa. Korkeimmillaan keskiarvo oli 1.89, mutta matalimmillaan jopa 0.33. Keskiarvojen hajonta oli myös suurin. Seuraavaksi isoimmat erot koulujen välillä olivat ruokalan ja pihan viihtyisyydessä sekä tilojen siisteydessä.

Taulukko 3. Eri koulujen vastausten tilastolliset tunnusluvut

Väittämä	Keskiarvo	Maksimi	Minimi	Keskihajonta
Koulurakennus on turvallinen	1.80	2.00	1.44	0.11
Koulurakennus on viihtyisä	1.57	1.97	1.04	0.20
Koulun piha on turvallinen	1.67	2.00	1.08	0.16
Koulun piha on viihtyisä	1.55	1.97	0.74	0.21
Koulun pihalla voi pelata ja leikkiä	1.79	2.00	0.99	0.16
Ruokala on viihtyisä	1.58	2.00	0.44	0.21
Luokahuone on riittävän tilava	1.70	2.00	1.05	0.17
Luokassa on sopiva lämpötila	1.57	1.91	1.00	0.18
Koulun wc:t ovat hyvät	1.10	1.89	0.33	0.31
Koulun tilat ovat siistejä	1.49	1.94	0.78	0.22

6.2 Oppimisympäristön yhteys koettuun turvallisuuteen

Tarkastelin sitä, miten eri fyysisen oppimisympäristön elementit olivat yhteydessä siihen, miten turvallisesti oppilaat kokivat koulurakennuksen. Yhteyttä tarkasteltiin Spearmanin korrelaatiokertoimella. Lisäksi jaoin vastaajat kolmeen ryhmään kunkin väittämän kohdalla sen mukaan, olivatko he väittämän kanssa samaa mieltä, eri mieltä vai ei samaa eikä eri mieltä. Tarkastelin, oliko näiden ryhmien välillä eroa siinä, kokivatko he koulurakennuksen turvallisena vai eivät. Eroja tarkastelin Mann-Whitneyn U-testillä.

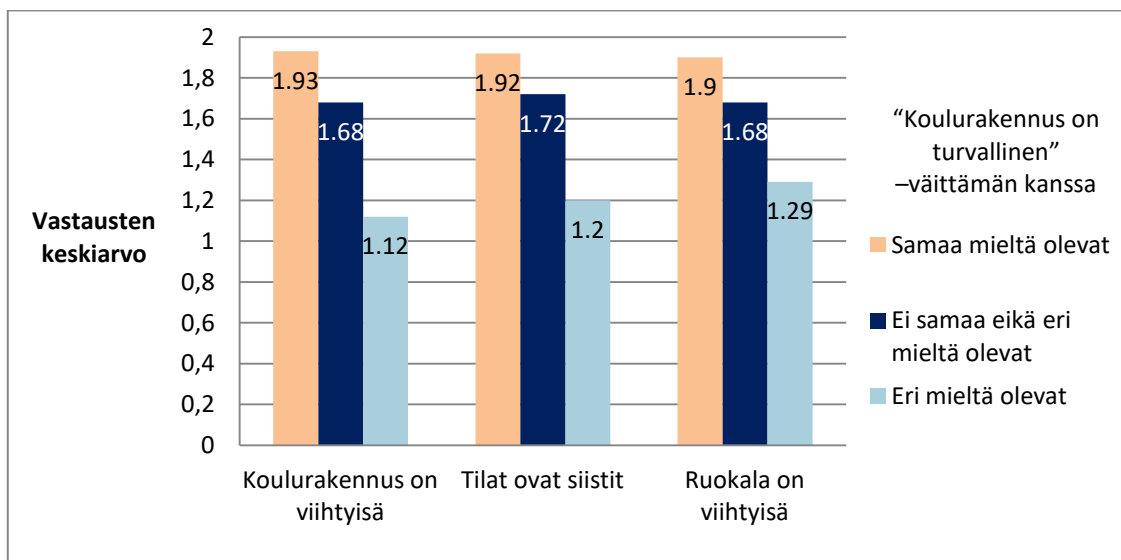
Koulurakennuksen turvallisuuteen liittyvistä muuttujista valitsin luvussa 3 esitettyjen asioiden perusteella seuraavat väittämät:

- Luokkahuone on riittävän tilava
- Luokassa on sopiva lämpötila
- Koulun wc:t ovat hyvät
- Koulun tilat ovat siistejä
- Koulurakennus on viihtyisä
- Ruokailutila on viihtyisä

Kaikki valitut muuttujat olivat yhteydessä siihen, kokivatko vastaajat koulurakennuksen turvallisena vai eivät. Kaikista suurin korrelaatio oli koulurakennuksen viihtyisyyden kanssa ($r=0.404$, $p<0,001$). Selitysaste (r^2) on 16,3 %. Jos oppilaat kokivat koulurakennuksen viihtyisäksi, he kokivat koulurakennuksen turvallisesti todennäköisemmin verrattuna vastaajiin, jotka eivät olleet väittämän kanssa samaa mieltä. Kaikki vastaajaryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p<0.001$). Väittämän ”Koulurakennus on turvallinen” kanssa eri mieltä olevien vastausten keskiarvo (1.12) erosi eniten muista ryhmistä (kuvio 3).

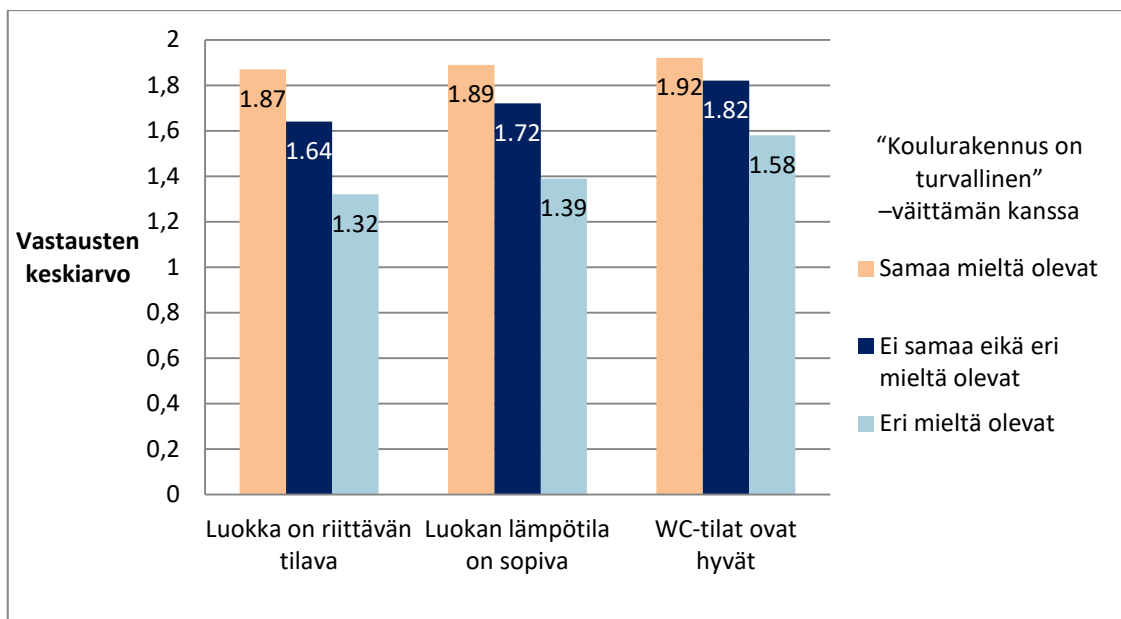
Seuraavaksi vahvin korrelaatio oli tilojen siisteyden ($r=0.335$, $p<0.001$) ja ruokalan viihtyisyyden ($r=0.325$, $p<0.001$) kanssa. Vastaavat selitysasteet ovat 11,2 % ja 10,6 %. Jos oppilaat kokivat tilat siisteiksi tai ruokalan viihtyisäksi, he todennäköisemmin kokivat myös koulurakennuksen turvallisesti verrattuna muihin vastaajiin. Väittämien kanssa eri mieltä olevat olivat arvioineet selvästi al-

haisemmaksi koulurakennuksen turvallisuuden (kuvio 3). Molempien väittämien kohdalla eri vastaajaryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$).

Kuvio 3. Tilojen viihtyisyyden ja siisteyden yhteys koulurakennuksen turvallisuuteen

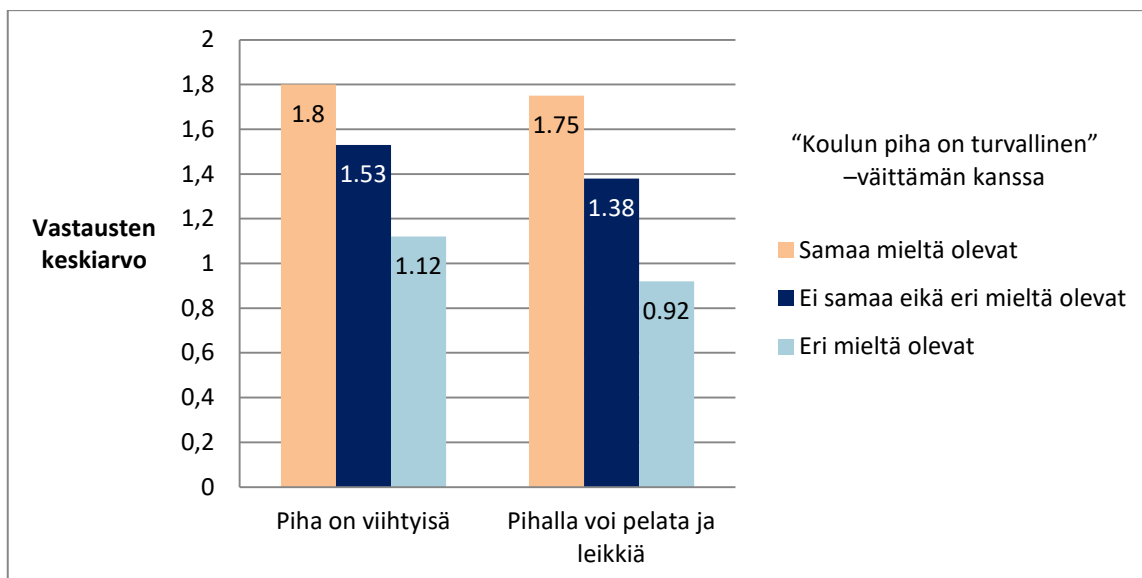
Myös luokan riittävä tilavuus ($r=0.278$), luokan sopiva lämpötila ($r=0.267$) ja hyvät wc-tilat ($r=0.266$) olivat yhteydessä koulurakennuksen turvallisuuteen. Vastaavat selityssasteet olivat 7,8 %, 7,1 % ja 7 %. Jos vastaaja oli samaa mieltä väittämän kanssa, koki hän todennäköisemmin koulurakennuksen turvallisena verrattuna vastaajiin, jotka eivät olleet väittämän kanssa samaa mieltä. Kaikkien muuttujien kohdalla yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0.001$). Vastaajaryhmien eroja tarkastellessa todettiin myös, että jokaisen väittämän kohdalla kaikki kolme vastaajaryhmää erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p < 0.001$). Ryhmien vastausten keskiarvot eri väittämiin on koottu kuvioon 4.

Kuvio 4. Luokkaan ja WC-tiloihin liittyvien väittämien yhteys koulurakennuksen turvallisuuteen

Tein vastaavan tarkastelun myös vastaajien kokemaan pihan turvallisuuteen. Yhteyden voimakkuutta tarkasteltiin jälleen Spearmanin korrelaatiokertoimella ja vastaajaryhmien eroja Mann-Whitneyn U-testillä. Tarkasteluun valittiin pihaan liittyvät muuttujat "Koulun pihalla voi pelata ja leikkiä" sekä "Koulun piha on viihtyisä".

Molemmat väittämät olivat yhteydessä siihen, miten vastaaja koki pihan turvallisuuden. Pihan viihtyisyyden yhteys pihan turvallisuuteen oli hieman voimakkaampi ($r=0.343$) kuin väittämän "Pihalla voi pelata ja leikkiä" ($r=0.315$). Molempien väittämien yhteys oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p<0.001$). Molempien väittämien kohdalla myös vastaajaryhmät erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($p<0.001$). Viihtyisyyden selitysaste oli 11,8 % ja pelaamiseen ja leikkimiseen liittyvän väittämän 9,9 %. Ryhmien vastausten keskiarvot eri väittämiin on koottu kuvioon 5. Vastaajilla, jotka eivät olleet pihan turvallisuuden liittyvän väittämän kanssa samaa mieltä, oli selkeästi alhaisempi keskiarvo kuin väittämän kanssa samaa mieltä olevilla. Pihan turvallisuus –väittämän kanssa eri mieltä olevilla oli alhaisin keskiarvo molemmissa väittämissä (1.12 ja 0.92).

Kuvio 5. Pihaan liittyvien väittämien yhteys pihan turvallisuuteen

6.3 Tulosten analysointia

Sekä koulurakennusta että sen pihaa koskevien tulosten perusteella voidaan todeta, että fyysinen oppimisympäristö on yhteydessä siihen, kuinka turvallisesti oppilaat kokevat koulurakennuksen ja sen pihan. Viihtyisyyttä voidaan lisätä etenkin parantamalla koulurakennuksen siisteystasoa ja kiinnittämällä huomiota wc-tiloihin. Vastausten perusteella oppilaat olivat tyytymättömiä näihin kahteen osa-alueeseen. Vernonin ja kumppaneiden (2002, 51–52) tutkimuksen perusteella koulujen wc-tiloja voidaan kehittää parhaiten lisäämällä niiden yksityisyyttä ja siisteyttä ja sijoittamalla ne mahdollisimman lähelle luokkahuoneita.

Pojat ja tytöt erosivat toisistaan suurimmassa osasta väittämistä. Ainoastaan luokkahuoneen tilavuutta sekä ruokalan ja pihan viihtyisyyttä mittaavissa väittämässä sukupuolten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Tytöt olivat poikia tyytymättömiä luokkahuoneen lämpötilaan, muissa väittämässä pojat puolestaan olivat tyttöjä tyytymättömiä. Tulos vastaa melko hyvin aikaisempia tutkimuksia, joissa on todettu, että tyttöjen yleinen kouluviihtyvyys on poikia parempi. Tyttöjen ja poikien eroja voi osaltaan selittää se, että pojille on tyttöjä tyypillisempää kaverisuosion takia kritisoida koulua. Poikien ei ole yhtä helppoa kertoa viihtyvänsä koulussa kuin tyttöjen. (Harinen & Halme 2012, 15, 56). Erot

kouluviihtyvyydessä selittää myös sitä, miksi pihan ja ruokalan viihtyisyydessä pojat eivät toisaalta olleet tyttöjä tyytymättömämpiä. Ruokala ja piha eivät liity varsinaiseen koulunkäyntiin, joten poikienkin on helpompi sanoa niitä viihtyisiksi.

Toinen tyttöjen ja poikien eroja selittävä tekijä on se, että tutkimusten mukaan poikia kiusataan enemmän kuin tyttöjä. Kiusaaminen vaikuttaa oppilaan koulussa viihtymiseen ja siihen, kuinka turvallisesti hän kokee itsensä ja ympäristönsä. (Julin & Rumpu 2018, 166; Harinen & Halme 2012, 30). Tämä voi selittää poikien alhaisempia keskiarvoja koulurakennuksen ja pihan turvallisuutta mitaaviin väittämiin, sillä kiusaamisen aiheuttama turvattomuus voi heijastua siihen, miten he arvioivat koulurakennusta ja pihaa. Kiusaamisen määrä voi vaikuttaa myös siihen, miten oppilas on vastannut muihin väittämiin.

Kaikkia sukupuolten välisiä eroja ei kuitenkaan voida selittää eroilla kouluviihtyvyydessä ja kiusaamisen määrässä. Tytöt esimerkiksi olivat poikia tyytymättömämpiä luokahuoneiden lämpötilaan. Tutkimusten mukaan naiset pitivät keskimäärin korkeammista lämpötiloista kuin miehet. Lisäksi naiset ovat herkempiä liian korkeille tai matalille lämpötiloille. (Karjalainen 2007.) Tyttöjen pukeutuminen voi myös olla poikien vaatetusta kevyempää. (Autio 2004.) Nämä tekijät voivat selittää sitä, että tytöt olivat vähemmän tyytyväisiä luokan lämpötilaan poikiin verrattuna.

Suurin ero tyttöjen ja poikien mielipiteissä oli wc-tiloja koskevassa väittämässä. Vernonin ja kumppaneiden (2002, 51–52) koulun wc-tiloja käsittelevässä tutkimuksessa todettiin, että pojat toivovat enemmän yksityisyyttä wc-tiloihin ja pisaarien sijaan wc-koppeja. Kiusaamista wc-tiloissa tapahtui enemmän pojilla kuin tyttöillä ja lisäksi pojat välttivät wc-tilojen käyttöä tyttöjä enemmän. Pojat olivat myös tyytymättömiä wc-tilojen siisteyteen. Nämä seikat voivat selittää eroja tyttöjen ja poikien välillä tyytyväisyydessä wc-tiloihin. Lisäksi wc-tilojen siisteyserot voivat osittain selittää myös sukupuolten eroja tyytyväisyyteen tilojen yleiseen siisteyteen.

Tyttöjen ja poikien keskiarvot erosivat myös väittämässä, jossa kysyttiin sitä, voiko pihalla pelata ja leikkiä. Pojat olivat tyttöjä tyytymättömämpiä. Tutkimusten mukaan pojat pelaavat tyttöjä enemmän pallopelejä välituntisin (Turpeinen, Kallio, Haapala, Rajala, Lehtomäki & Tammelin 2015, 60). Kuitenkin pelaamisen mahdollistavia kenttiä on koulujen pihalla rajatusti. Tämä voi selittää poikien alhaisempaa keskiarvoa.

Edellä kuvatun perusteella voidaan todeta, että fyysisen oppimisympäristön näkökulmasta tyttöjen turvallisuutta ja kouluviihtyvyyttä voidaan parantaa kiinnittämällä huomiota etenkin luokkahuoneiden lämpötilaan. Vastaavasti poikien turvallisuutta ja kouluviihtyvyyttä voidaan parantaa eniten kehittämällä koulun wc-tiloja ja lisäämällä pihalle etenkin poikia kiinnostavaa tekemistä.

Luokka-asteiden välillä oli myös eroja kaikissa väittämissä kuudesluokkalaisten ollen aina kaikista tyytymättömmimpiä. Muissakin tutkimuksissa on todettu, että turvattomuus ja yleinen kouluviihtyvyys laskevat iän myötä (Smith, Ito, Gruenewald & Yeh, 2010). Kouluaikana tapahtuvat kokemukset vaikuttavat jatkuvasti siihen, miten oppilas viihtyy koulussa. Mitä vanhemmaksi oppilas tulee, sitä enemmän hänelle on voinut kertyä negatiivisia kokemuksia, jotka ovat laske-neet hänen kouluviihtyvyyttään. Lisäksi alkava murrosikä lisää oppilaan kriittisyyttä. (Manninen 2018, 33–34.) On myös arvioitu, että vanhemmilla vastaajilla koulun merkitys elämässä vähenee ja lisäksi erot koulumenestyksessä alkavat olla ilmeisempiä. (Smith ym. 2010, 402.) Osa kuudesluokkalaisista vastaajista voi myös käydä koulua jo yläkoululaisten kanssa samassa rakennuksessa, mikä voi myös lisätä heidän kokemaansa turvattomuutta. Edellä esitetyt tekijät voivat osaltaan selittää kuudesluokkalaisten kriittisempiä vastauksia tässä tutkimuk-sessa.

Kuitenkaan kuudesluokkalaisten suurempi kriittisyys ei selitä kaikkia eroja, sillä erot ikäluokkien välillä vaihtelivat eri kysymyksissä. Suurin ero kuudesluokka-laisten ja muiden luokka-asteiden välillä olivat pihan viihtyisyyttä mittaavassa kysymyksessä. Vanhempien oppilaiden alhaisempaa keskiarvoa voi selittää se, ettei heidän ikäisilleen ole enää pihalla mielekästä tekemistä. Alakoulujen pihat on suunniteltu 6–13-vuotiaille käyttäjille. On vaikea suunnitella pihaa, joka pal-

velisi kaikenikäisiä koululaisia. Tutkimuksissa onkin todettu, että oppilaiden aktiivisuus välitunneilla vähenee iän kasvaessa (Turpeinen ym. 2015, 57–59). Koulurakennuksen ja pihan fyysisistä tekijöistä vaikutusta voi olla myös sillä, että oppilaan kasvaessa fyysisesti koulun tilojen mitoitus ei enää ole hänelle aina ihanteellinen. (Saarni 2009, 15.) Lisäksi alakouluympäristö ei ole enää välttämättä niin kiinnostava yläkouluikää lähestyville oppilaille (Savolainen 2005).

Vanhemmat oppilaat olivat myös tyytymättömämpiä luokkahuoneiden lämpötilaan. Yksi syy tälle voi olla se, että vanhemmat oppilaat ovat enemmän vastuussa omasta pukeutumisestaan, jolloin kouluun saatetaan tulla riittämättömässä vaatteissa esimerkiksi talviaikaan. (Reilly 2001, 11.) Tämä voi selittää vanhempien oppilaiden alhaisempia keskiarvoja.

Murrosiän myötä lapset ovat tietoisempia myös omasta kehostaan ja etenkin pojat kaipaavat enemmän yksityisyyttä asioidessaan wc-tiloissa. (Vernon ym. 2002.) Lisäksi tytöillä, joilla kuukautiset ovat alkaneet, on uusia tarpeita koulun wc-tiloille (Jewitt & Ryley 2014). Nämä tekijät voivat selittää sitä, että vanhemmat oppilaat ovat vähemmän tyytyväisiä koulun wc-tiloihin.

Edellä esitettyjen huomioiden pohjalta voidaan todeta, että fyysisen oppimisympäristön näkökulmasta kannattaa keskittyä etenkin parantamaan vanhempien oppilaiden viihtyvyyttä ja turvallisuutta. Eniten huomiota kannattaa kiinnittää pihan kehittämiseen, jotta vanhemmillakin oppilailla on siellä mielekästä tekemistä.

Eroja löytyi myös eri koulujen välillä kaikissa tutkituissa muuttujissa. Eroja voi selittää muun muassa koulurakennuksen ikä, koko ja toimintakulttuuri. Kuten luvussa 3 todettiin, vaikuttaa koulun ikä sen viihtyisyyteen ja turvallisuuteen. Vanhemmat rakennukset eivät välttämättä täytä enää kaikkia turvallisuusvaatimuksia. Lisäksi tilat ja välineet voivat olla vanhanaikaisia, väärin mitoitettuja ja epävihtyisiä. Luvussa 2 todettiin, että koulun turvallisuuskulttuurilla on keskeinen rooli turvallisuudessa. Jos koulun turvallisuuskulttuurissa on parantamisen varaa, voi se vaikuttaa siihen, millaisia vastauksia oppilaat antavat kysymyksiin. Myös koulun sosiaalinen ilmapiiri voi vaikuttaa vastauksiin.

Eri koulujen turvallisuutta ja viihtyisyyttä yhtenäistäessä, huomiota kannattaa kiinnittää etenkin koulujen wc-tilojen kehittämiseen. Lisäksi suurimpia eroja oli pihojen ja ruokalan viihtyisyydessä sekä koulujen siisteydessä. Kehitystyö kannattaa kohdistaa siis myös näihin seikkoihin. Tutkimuksessa käytetty kysely voi olla apuvälineenä myös kouluilla, kun halutaan selvittää, mihin asioihin kyseisessä koulussa kannattaa kiinnittää huomiota.

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös sitä, mitkä fyysisen oppimisympäristön tekijät ovat yhteydessä siihen, kokeeko oppilas koulurakennuksen turvalliseksi. Yhteys löytyi kaikkiin tutkittuihin tekijöihin. Suurin korrelaatio oli kuitenkin koulurakennuksen viihtyisyydellä. Kuten luvussa 3 todettiin, vaikuttaa koulurakennuksen viihtyisyys muun muassa kiusaamisen määrään. Kun oppilailla on jotain mielekästä tekemistä ja viihtyisä ympäristö, keskittyvät he vähemmän toistensa kiusaamiseen. Luvussa 3 esitettyjen asioiden perusteella oli odotettavaa, että tutkituista osa-alueista viihtyisyys oli merkittävin.

Myös luokkahuoneen koko ja lämpötila, tilojen siisteys, wc-tilat ja ruokalan viihtyisyys olivat yhteydessä siihen, kokivatko oppilaat koulurakennuksen turvalliseksi. Kaikki nämä muuttujat liittyvät tilojen kokonaisvaltaiseen viihtyisyyteen, joka on yhteydessä myös turvallisuuteen. Lisäksi siisteys vaikuttaa turvallisuuteen suoraan myös paloturvallisuuden ja tapaturmariskien kautta, kuten luvussa 3 todettiin.

Myös molemmat pihan viihtyisyyttä mittaavat muuttujat olivat yhteydessä siihen, kokivatko oppilaat koulun pihan turvalliseksi. Viihtyisyys oli siis jälleen odotetusti yhteydessä turvallisuuteen. Kuten luvussa 3 todettiin, pihalla tapahtuu eniten oppilaiden välistä kiusaamista. Jos pihalla kuitenkin on mielekästä tekemistä ja ympäristö on viihtyisä, voi tämä osaltaan laskea kiusaamisen määrää ja lisätä siten oppilaiden kokemaa turvallisuutta.

Edellä kuvatun perusteella voidaankin todeta, että koulurakennuksen ja pihan turvallisuudessa tulee kiinnittää huomiota myös niiden viihtyisyyteen. Korrelaatiokertoimien perusteella eri muuttujien yhteys turvallisuuteen oli kuitenkin pääasiassa heikko ($r < 0.4$) ja ainoastaan koulun yleisen viihtyisyyden yhteydessä

koulurakennuksen turvallisuuteen kohtalainen ($r < 0.6$). Selityksasteet olivat vastaavasti myös alhaiset: 7–16,3 %. Todennäköisesti siis muut tekijät kuten esimerkiksi oppilaan sosiaaliset suhteet vaikuttavat enemmän siihen, kuinka turvalleksi oppilas kokee itsensä. Kuitenkaan fyysisen ympäristön vaikutusta ei näiden tulosten perusteella voida jättää huomioimatta.

On todettu, että oppilaiden kouluviihtyminen on kokonaisvaltainen ilmiö, johon vaikuttavat monet tekijät. Oppilas kokee sitä turvallisemmaksi itsensä, mitä kiinnittyneempi hän on kouluun ja sen ihmisiin. (Linnankylä & Malin 1997.) Tämä voi osaltaan selittää sitä, että eri osa-alueisiin tyytymättömät oppilaat olivat tyytymättömiä myös yleiseen turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Toisin sanoen oppilas, joka voi koulussa huonosti vastata todennäköisemmin kysymyksiin negatiivisesti, vaikka se ei vastaisi todellisuutta. Turvallisuus ja koulussa viihtyminen vaikuttavatkin toinen toisiinsa. Turvallinen koulu lisää viihtyisyyttä ja viihtyisyys lisää turvallisuutta. Tämän takia fyysisen oppimisympäristön huomioimisen lisäksi pitää kiinnittää huomiota myös muihin osa-alueisiin.

7 Luotettavuus

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksiin kuuluu, että esitetyt tulokset ovat luotettavia ja tutkimus mittaa sitä, mitä on tarkoituskin. Näistä käytetään nimityksiä tutkimuksen reliabiliteetti (luotettavuus) ja validiteetti (pätevyys). Reliabiliteettiin vaikuttavat muun muassa otoskoko ja sen vastaaminen koko perusjoukkoa. Otos ei saa siis olla liian pieni eikä vino. Liian pieni otos voi antaa sattumanvaraisia tuloksia ja sen vinous puolestaan vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Validiteettiin kuuluu puolestaan sen varmistaminen, että käytetyt mittarit ja aineisto sopivat tutkimukselle annettuihin tavoitteisiin. Voidaanko niiden perusteella tehdä niitä päätelmiä, mitä halutaan? (Heikkilä 2008, 29–31.)

Tämän tutkimuksen luotettavuuteen vaikutti sen suuri otoskoko. Vastaajia ollessa yli 10 000 on vastausten yleistäminen mahdollista. Vastausten keräysmetodi voi kuitenkin vaikuttaa tulosten oikeellisuuteen. Kun vastaaminen on vapaaehtoista, voi kysely kerätä vastauksia tietynlaisilta kouluilta. Vastaajiksi voi valikoida enemmän kouluja, jotka ovat kiinnostuneita hyvinvointi- ja turvallisuusasioista, jolloin tulokset voivat olla paremmat, kuin suomalaisissa kouluissa tilanne on yleisesti. Kuitenkin otoskoon ollessa näin iso, ei vääristymä todennäköisesti ole kovin iso.

Tutkimuksessa noudatettiin kvantitatiivisen tutkimuksen periaatteita. Olen kuvannut analysointimenetelmät tarkkaan luvussa 5 ja perustellut tekemiäni valintoja. Tulosten laskemiseen olen käyttänyt valmista ohjelmaa, joten laskuvirheet eivät ole mahdollisia. Tämä lisää myös tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkittaessa korrelaatioita ei voida tietää, kumpi muuttuja on selittävä. Se kertoo ainoastaan, että muuttujien välillä on yhteys. Selittävä tekijä voi olla myös jokin kolmas muuttuja, joka selittää molempia. (Heikkilä 2008, 90–91.) Tämän tyyppisessä tutkimuksessa on siis haastavaa tietää, mikä saatuja tuloksia selittää. Kuten olen jo aiemmin tuonut esiin, on oppilaiden kokema turvallisuus ja viihtyisyys kokonaisvaltainen ilmiö. Vastauksiin voi vaikuttaa monet muut tekijät, jotka eivät tässä tutkimuksessa tulleet ilmi.

Tutkimuksen validiteettiin vaikutti puolestaan se, että kyselylomaketta ei ole laadittu tätä tutkimusta varten. Kyselyaineisto vaikutti siten tutkimuskysymysten valintaan, vaikka perinteisesti se menee toisin päin. Aihetta olisi voitu tutkia useammasta näkökulmista, jos olisin laatinut kyselytutkimuksen itse. Lisäksi fyysisestä oppimisympäristöstä olisi voitu valita useampia tekijöitä tarkastelun kohteeksi. Kuitenkin, jos olisin kerännyt aineiston itse, olisi vastausjoukko jäänyt huomattavasti pienemmäksi, mikä olisi vaikuttanut puolestaan tulosten yleistettävyyteen ja luotettavuuteen. Siksi valmiin aineiston hyödyntäminen oli tässä tutkimuksessa perusteltua.

8 Pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millä fyysiseen oppimisympäristöön liittyvillä tekijöillä voidaan vaikuttaa oppilaiden kokemaan turvallisuuteen ja siten myös koulussa viihtymiseen. Tulosten perusteella voidaan todeta, että koulurakennuksen ja sen pihan yleinen viihtyisyys ovat keskeisimmät turvallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Tulokset vastasivat luvussa 3 esitettyjä asioita. Tulosten perusteella myös iällä ja sukupuolella oli vaikutusta vastauksiin tyttöjen ja nuorempien oppilaiden ollessa muita vastaajia tyytyväisempiä.

On kuitenkin todettu, että pojat ja vanhemmat vastaajat tyypillisemmin vastaavat tällaisiin tutkimuksiin negatiivisemmin. Poikien kohdalla ikätovereiden suosiioon vaikuttaa herkemmin koulukielteisyys, jolloin ei ole sopivaa kertoa viihtyvän koulussa. Vanhempien vastaajien negatiivisempia vastauksia selittää puolestaan alkava murrosikä ja sen myötä lisääntyvä kriittisyys.

Kaikkia eroja ei kuitenkaan voida laittaa näiden tekijöiden syyksi. Tulosten perusteella voidaan todeta, että fyysinen ympäristö vaikuttaa eri tavoin eri sukupuolten ja eri-ikäisten oppilaiden turvallisuuteen. Tytöt ja pojat erosivat toisistaan koulurakennuksen ja pihan turvallisuuden suhteen, koulurakennuksen viihtyisyyden suhteen sekä luokan lämpötilan, wc-tilojen ja siisteyden suhteen. Sen sijaan pihan ja ruokalan viihtyisyyden sekä luokan tilavuuden suhteen tyttöjen ja poikien vastausten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Tyttöjen viihtyisyyttä voidaan vastausten perusteella parantaa keskittymällä luokahuoneiden lämpötilaan. Pojat sen sijaan olivat tyytymättömämpiä muihin tekijöihin, mutta etenkin tyytyväisyys wc-tiloihin nousi merkittävimmäksi tekijäksi. Heidän viihtyisyyttään fyysiseen oppimisympäristöön voidaan helpoiten kehittää siis parantamalla koulujen wc-tiloja.

Vanhemmat oppilaat olivat nuorempia tyytymättömämpiä kaikilla tutkituilla osa-alueilla. Suurin ero vastaajien välillä liittyivät kuitenkin pihan viihtyisyyteen ja siihen voiko pihalla pelata ja leikkiä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että vanhempien oppilaiden ja etenkin kuudesluokkalaisten viihtyisyyttä parannetaan eniten lisäämällä koulun pihalle heille mielekästä tekemistä.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että yleisesti oppilaat olivat tyytyväisiä fyysisen oppimisympäristön elementteihin. Vähiten tyytyväisiä oltiin kuitenkin siisteyden tasoon ja wc-tilojen laatuun. Näihin huomiota kiinnittämällä voidaan eniten parantaa kaikkien oppilaiden viihtyvyyttä kouluissa. Tutkimuksessa kuitenkin todettiin myös, että fyysisen ympäristön tekijöiden vaikutus oppilaiden kokemaan koulurakennuksen ja pihan turvallisuuteen olivat kuitenkin melko vähäiset. Tämän perusteella enemmän huomiota kannattaa kiinnittää muihin tekijöihin, kuten oppilaiden sosiaalisiin suhteisiin. Oppilaan turvallisuus ja kouluviihtyvyys ovatkin kokonaisvaltaisia asioita, joten yhden osa-alueen erottaminen tutkimuksen kohteeksi on haastavaa. On myös todettu, että yleinen koulussa viihtyminen vaikuttaa turvallisuuteen ja päinvastoin, joten tulosten perusteella on haastavaa sanoa, kumpi on selittävä tekijä.

Tutkimuksen ongelmana oli myös se, että se nosti esiin vain sukupuolen ja iän esiin oppilaan taustatiedoista. Esimerkiksi oppilaan sosioekonominen tai kulttuurinen tausta eivät käyneet tutkimuksessa ilmi. Kouluviihtyvyyteen liittyvää tutkimusta onkin kritisoitu siitä, että se keskittyy liian usein ikään ja sukupuoleen jättäen muut taustamuuttujat huomiotta (Lahelma 2009, 139). Sosioekonomisen ja kulttuurisen taustan vaikutus oppilaan kokemaan turvallisuuteen olisikin mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Koulujen taustatiedoista ei myöskään saatu tietää esimerkiksi koulujen sijaintia, kokoa tai ikää. Näitä seikkoja jatkotutkimalla voitaisiin saada tarkempaa tietoa suomalaisten koulujen eroista.

Kiinnostavaa olisi myös tutkia tarkemmin sitä, miten oppilaat itse kehittäisivät fyysistä oppimisympäristöään. Fyysinen oppimisympäristö nähdään usein valmiiksi annettuna, eikä siihen kiinnitetä erityistä huomiota. Koulurakennukset suunnitellaan usein ilman käyttäjien mielipiteitä. Jos oppilaat saisivat osallistua suunnitteluprosessiin, olisi lopputulos luultavasti heitä miellyttävämpi. Tämä myös lisäisi oppilaiden viihtymistä koulussa.

Lähteet

- A 545/2015. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista. 23.4.2015/545.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150545>
- A 848/2017. Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta. 28.11.2017/848. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170848>
- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Porvoo; Helsinki: WSOY.
- Autio, M. (2004). Pimulook tyttöjen pukeutumisessa. Teoksessa Anttila, A. (toim.) *Lapsuuden muuttuva maisema – Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksuaalisoinnin vaikutuksista*. Raportteja 284/2004. Helsinki: STAKES.
- Autio, A. (2015). Esteettömyys. Teoksessa Hietanen-Peltola, M. ja Korpilahti, U. (toim.) *Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 5.5.2021.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-505-9>
- Eskola, S. (2008). *Turvallisuus käsitteenä*. Maanpuolustuskorkeakoulu, strateginen laitos. Julkaisusarja 3, Strategian asiantietoa, No 10, 2008. Luettu 28.3.2020.
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74107/StratL3_10.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Harinen, P. & Halme, J. (2012). *Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa*. Suomen UNICEF. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 56. Luettu 5.5.2021.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf
- Heikkilä, T. (2008). *Tilastollinen tutkimus*. 7. uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Jewitt, S. & Ryley, H. (2014). It's a girl thing: Menstruation, school attendance, spatial mobility and wider gender inequalities in Kenya. *Geoforum*, Volume 56/2014. 137–147.
- Julin, S. & Rumpu, N. (2018). *Työrauhan ja turvallisen oppimisympäristön arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6:2018. Luettu 7.4.2021.
https://karvi.fi/app/uploads/2018/05/KARVI_0618.pdf
- Karjalainen, S. (2007). Gender differences in thermal comfort and use of thermostats in everyday thermal environments. *Building and Environment*, Volume 42, Issue 4, 2007. 1594–1603.
- Kekki, T. & Mankkinen, T. (2016). *Turvassa? Kasalaisturvallisuuden tila Suomessa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2016. Luettu 5.5.2021.
https://vnk.fi/documents/10616/2009122/8_Turvassa.pdf/de1af9e2-58ae-4472-8317-3d25e6ffdbd3/8_Turvassa.pdf?version=1.0
- Konu, A. (2002). *Oppilaiden hyvinvointi koulussa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Luettu 5.5.2021.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Konu, A. (2005). Hyvinvointiprofiili koulun kehittämisen välineenä. Teoksessa Peltonen Heidi (toim.) *Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa*. 2005. Opetushallitus, 256–265.

- Konu, A. (2010). Koululaisten hyvinvoinnin arviointi ja alakoulujen hyvinvointi 2000-luvulla. Teoksessa Joronen, K. & Koski, A. (toim.) *Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä*. Tampere: Tampere University Press, 13–32.
- Konu, A. (2018). Koulun hyvinvointiprofiili 2017-2018: alaluokat 4-6 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2018-06-18). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja]. Luettu 26.3.2020.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3272>
- Konu, A. & Koivisto, A.-M. (2011). The School Well-being Profile. A valid instrument for evaluation. Teoksessa Gómez Chova, L., Belenguer, M. & López Martínez, A. *EduLearn 11: 3rd International Conference on Education and New Learning Technologies*. Barcelona, Spain, 4th-6th July, 2011: publications.1842-1850.
- Korpilahti, U., Kolehmainen, L., Markkula, J., Ojala, T. & Somerkoski, B. (2015). Piha ja liikenne. Teoksessa Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. (toim.) *Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos – Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 45-46. Luettu 5.5.2021.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kylliäinen, S. (2015). *Sosiaaliset suhteet koulun työyhteisön hyvinvoinnin voimavaroina*. Tampere: Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikön pro gradu -tutkielma.
- Lahelma, E. (2009). Tytöt, pojat ja kysymys koulumenestyksestä. Teoksessa Ojala, H., Palmu, T. & Saarinen, J. (toim.) *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa*. Tampere: Vastapaino. 136-156.
- Lin, M., Lucas, H. & Shmueli, G. (2013). Too Big to Fail: Large Samples and the p-Value Problem. *Information System Research*, Volume 24, Issue 4, 2013.
- Lindfors, E. (2012). Turvallinen oppimisympäristö, oppilaitoksen turvallisuuskulttuuri ja turvallisuuskasvatus – käsitteellistä pohdintaa ja tutkimushaasteita. Teoksessa Lindfors, E. (toim.) *Kohti turvallisempaa oppilaitosta! Oppilaitosten turvallisuuden ja turvallisuuskasvatuksen tutkimus- ja kehittämissaasteita*. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. 12-28. Luettu 5.5.2021.
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65529/kohti_turvallisempaa_oppilaitosta_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Linnakylä, P. & Malin, A. (1997). Oppilaiden profiloituminen kouluviihtyvyyden arvioinnissa. *Kasvatus* 28(2), 112.-127
- Manninen, S. (2018). *Kouluviihtyvyys ja siihen liittyvät tekijät peruskoulussa ja toisen asteen opinnoissa*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Luettu 5.5.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7429-9>
- Maslow, A. (1943). *A Theory of Human Motivation*. *Psychological Review*, 50(4). 370-396.
- Metsämuuronen, J. (2008). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. 2. laitos, 4. painos. Helsinki: International Methelp ky.
- Niemelä, P. (2000). Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Niemelä, P. & Lahikainen, R. (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino, 21-37.

- Nuikkinen, K. (2009). *Koulurakennus ja hyvinvointi. Teoriaa ja käyttäjän kokemuksia peruskouluarkkitehtuurista*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Luettu 5.5.2021. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7665-5>
- Nummenmaa, L. (2004). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Helsinki: Opetushallitus. Luettu 5.3.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus (2021a). Turvallinen ja terveellinen päiväkotij- ja koulurakennus. Luettu 9.4.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/turvallinen-ja-terveellinen-paivakoti-ja-koulurakennus>
- Opetushallitus (2021b). Psykkinen turvallisuus. Luettu 29.1.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psykkinen-turvallisuus#4db50486>
- Opetushallitus (2021c). Sosiaalinen turvallisuus. Luettu 29.1.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sosiaalinen-turvallisuus#4db50486>
- Opetushallitus (2021d). Pedagoginen turvallisuus. Luettu 29.1.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-turvallisuus#4db50486>
- Opetushallitus (2021e). Fyysinen turvallisuus. Luettu 29.1.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus/fyysinen-turvallisuus>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015). *Oppilaitosrakennusten turvallisuus*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:2. Luettu 24.3.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75199/tr02.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018). *Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella*. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16. Luettu 5.5.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160694/okm16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Paasonen, J., Huuonen, T. & Paasonen, L. (2012). *Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen*. Helsinki: Tietosanoma.
- Pentti, V. (2003). *Turvallinen yhteisö – turvattu yksilö. Turvallisuutta kasvatuksen ja yhteiskuntapolitiikan keinoin*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Perusopetuslaki 1267/30.12.2013, 29§: Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Luettu 28.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Piispanen, M. (2008). *Hyvä oppimisympäristö. Oppilaiden, vanhempien ja opettajien hyvyyskäsitteiden kohtaaminen peruskoulussa*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Luettu 5.5.2021. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/39883/978-951-39-4871-9.pdf?sequence=1>
- Rantaescola, Anne (2017). *Alakoululaisten kokemus kouluhyvinvointi lukuvuosi- na 2005-2006 ja 2015-2016*. Itä-Suomen yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.

- Rees, G., Savahl, S., Lee, B. J., & Casas, F. (2020). *Children's views on their lives and well-being in 35 countries: A report on the Children's Worlds project, 2016-19*. Jerusalem, Israel: Children's Worlds Project (ISCWeB).
Luettu 29.1.2021
<https://sites.utu.fi/lastenmaailmat/wp-content/uploads/sites/536/2020/08/Childrens-Worlds-Comparative-Report-2020.pdf>
- Reilly, L. (2001). Gender Specific Aspects of Children's Clothing and Teacher-Student Interaction. U.S. Department of Education.
- Saarni, L. (2009). *Kontrolloitu interventiotutkimus koulutyöpisteiden vaikutuksista koululaisten tuki- ja liikuntaelinten terveyteen*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Luettu 5.5.2021. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7635-8>
- Samdal, O., Nutbeam, D., Wold, B. & Kannas, L. (1998). Achieving health and educational goals through schools – a study of importance of the school climate and the students' satisfaction with school. *Health Education Research* 13(3). 383–397.
- Sanastokeskus (2017). *Kokonaisturvallisuuden sanasto*. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry. Luettu 28.1.2021.
https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf
- Savelieva, K., Marttila, T., Lampi, J., Ung-Lanki S., Elovainio, M. & Pekkanen, J. (2019). Associations between indoor environmental quality in schools and symptom reporting in pupil-administered questionnaires. *Environmental Health* (2019) 18:115. Luettu 25.3.2020.
https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6935098/pdf/12940_2019_Article_555.pdf
- Savolainen, T. (2005). *Alakoulusta yläkouluun. Kuudesluokkalaisten pelkoja, toiveita ja odotuksia seitsemännelle luokalle siirtymisestä*. Ohjauksen kehittämishakkeita ja käytänteitä –elektroninen julkaisusarja. Jyväskylän yliopisto.
- Sisäasiainministeriö (2010). *Oppilaitosten turvallisuus*. Työryhmän raportti. Sisäasiainministeriön julkaisut 40/2009. Luettu 15.2.2021.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160755/40-2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sisäasiainministeriö (2012). *Turvallisuus perusopetuksessa – Loppuraportti*. Sisäasiainministeriön julkaisuja 6/2012. Luettu 27.3.2020.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79412/sm_062012.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Smith, D., Ito, A., Gruenewald, J. & Yeh, H-L. (2010). Promoting School Engagement: Attitudes Toward School Among American and Japanese Youth, *Journal of School Violence*, 9:4, 392-406.
- Soininen, M., Merisuo-Storm T., Ketola, O., Sihvonen, K. & Präkö, K. (2007). *Yhdessä kulkien –hyvä tulee. Koti, koulu ja kouluterveydenhuolto oppilaan terveyden tukipilareina*. Turun yliopisto, Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Somerkoski, B. & Kurki, A-L. (2019). Turvallisuuden sosiaalisten representaatioiden arviointia oppilaitoskontekstissa: minun, sinun vai meidän? Teoksessa Kokki, E. (toim.) *Pelastustoimen tutkimuspäivät 2019 – laajennetut tiivistelmät*. Pelastusopiston julkaisu, D-sarja: Muut 6/2019. 54-56.

- Teperi, A-M., Lindfors, E., Kurki, A-L., Somerkoski, B., Ratilainen, H., Tiikkaja, M., Uusitalo, H., Lantto, E. ja Pajala, R. (2018). *Turvallisuuden edistäminen opetuslalla - EduSafe-projektin loppuraportti*. Tampere: Työterveyslaitos.
- Terveystenhuoltolaki 1326/30.12.2010, 16§: Kouluterveydenhuolto. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Tuononen, P. (2008) *Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksien toteutumisesta Suomessa*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 1:2008.
- Turpeinen, S., Kallio, J., Haapala, H., Rajala, K. Lehtomäki, M. & Tammelin, T. (2015). Välitunti- ja koulumatkaliikunta. Teoksessa *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa - LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2, 57–64.
- Verkuyten, M. & Thijs, J. (2002). School Satisfaction of Elementary School Children: The Role of Performance, Peer Relations, Ethnicity and Gender. *Social Indicators Research* 59. 203–228.
- Vernon, S., Lundblad, B. & Hellstrom, A. L. (2002). Children's experiences of school toilets present a risk to their physical and psychological health. *Child: Care, Health and Development*. Volume 29, Issue 1, 47-53.
- Väljärvi, J. (2017). *PISA 2015 - Oppilaiden hyvinvointi*. Koulutuksen tutkimuslaitos. Luettu 5.5.2021. <https://ktl.jyu.fi/vanhat/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2017/KTL-D118>
- Waitinen, M. (2011). *Turvallinen koulu? Helsinkiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä*. Tutkimuksia 334. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Liitteet

LIITE 1 – Kyselylomake: FSD3272 Koulun hyvinvointiprofiili 2017-2018: alaluokat 4-6

KYSELYLOMAKE: FSD3272 KOULUN HYVINVOINTIPROFIILI 2017-2018: ALALUOKAT 4-6

QUESTIONNAIRE: FSD3272 SCHOOL WELL-BEING PROFILE 2017-2018: PRIMARY SCHOOL, GRADES 4-6

Tämä kyselylomake on osa yllä mainittua Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon arkistoitua tutkimusaineistoa.

Kyselylomaketta hyödyntävien tulee viitata siihen asianmukaisesti lähdeviitteellä.

Lisätiedot: <http://www.fsd.uta.fi/>

This questionnaire forms a part of the above mentioned dataset, archived at the Finnish Social Science Data Archive.

If the questionnaire is used or referred to in any way, the source must be acknowledged by means of an appropriate bibliographic citation.

More information: <http://www.fsd.uta.fi/>

Detta frågeformulär utgör en del av den ovannämnda datamängden, arkiverad på Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv.

Om frågeformuläret är utnyttjat eller refererat till måste källan anges i form av bibliografisk referens.

Mer information: <http://www.fsd.uta.fi/>

KOULUN HYVINVOINTIPROFIILI

Tässä lomakkeessa olevien kysymysten avulla pyritään selvittämään koulun hyvinvointia. Vain tutkija lukee vastaukset, eikä niihin tule vastaajan nimeä. Toivon, että vastaat jokaiseen kysymykseen. Kiitos vastauksistasi!

Anne Konu
Koulumiete-projekti

PERUSTIETOA

1. Olen

- ☐ tyttö
- ☐ poika

2. Ikäni on

- ☐ 9 v
- ☐ 10 v
- ☐ 11 v
- ☐ 12 v
- ☐ 13 v

3. Luokka-aste

- ☐ neljäs
- ☐ viides
- ☐ kuudes

4. Luokkatunnus

KOULUN TILAT JA TOIMINTA

5. Mitä mieltä sinä olet näistä koulurakennusta ja koulun pihaa koskevista väitteistä? Valitse sopivin vaihtoehto.

	Samaa mieltä 	Ei samaa eikä eri mieltä 	Eri mieltä
Luokkahuone on riittävän tilava	☐	☐	☐
Luokassa on sopiva lämpötila	☐	☐	☐
Koulun wc:t ovat hyvät	☐	☐	☐
Koulun tilat ovat siistejä	☐	☐	☐
Koulun pihalla voi pelata ja leikkiä	☐	☐	☐
Koulurakennus on viihtyisä	☐	☐	☐
Koulurakennus on turvallinen	☐	☐	☐
Koulun piha on viihtyisä	☐	☐	☐
Koulun piha on turvallinen	☐	☐	☐

6. Mitä mieltä olet näistä koulua koskevista väitteistä? Valitse sopivin vaihtoehto.

	Samaa mieltä 	Ei samaa eikä eri mieltä 	Eri mieltä
Ruokailutila on viihtyisä	☐	☐	☐
Koulutyötä on sopivasti	☐	☐	☐
Lukujärjestys on hyvä	☐	☐	☐
Oppitunneilla on hyvä työrauha	☐	☐	☐
Koulun säännöt ovat selvät	☐	☐	☐
Terveystieteiden luokan luo on helppo päästä käymään	☐	☐	☐

KOULUN IHMISSUHTEET

7. Mitä mieltä olet näistä väitteistä luokastasi ja opettajastasi?
Valitse sopivin vaihtoehto.

	Samaa mieltä 	Ei samaa eikä eri mieltä 	Eri mieltä
Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	☐	☐	☐
Ryhmissä työskentely sujuu hyvin luokassani	☐	☐	☐
Luokkakaverit auttavat toisiaan koulutehtävissä	☐	☐	☐
Luokkakaverit auttavat toisiaan pulmatilanteissa	☐	☐	☐
Luokkakaverit tulevat väliin, jos jotain oppilasta kiusataan	☐	☐	☐
Minulla on ystäviä tässä oppilaitoksessa	☐	☐	☐
Opettaja kohtelee meitä oppilaita oikeudenmukaisesti	☐	☐	☐
Opettajien kanssa on helppo tulla toimeen	☐	☐	☐
Meidän koulun opettajat ovat ystävällisiä	☐	☐	☐

Koulukiusaaminen

Kiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelee.

8. Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän LUKUKAUDEN aikana?

- ☐ Ei lainkaan
☐ Kerran tai kaksi tämän lukukauden aikana
☐ Monta kertaa

9. Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän LUKUKAUDEN aikana?

- ☐ Ei lainkaan
☐ Kerran tai kaksi tämän lukukauden aikana
☐ Monta kertaa

10. Alla on väitteitä VANHEMPIESI suhtautumisesta koulunkäyntiisi. Valitse sopivin vaihtoehto.

	Samaa mieltä 	Ei samaa eikä eri mieltä 	Eri mieltä
Minun vanhempani pitävät koulutyötäni tärkeänä	☐	☐	☐
Vanhempani kannustavat minua onnistumaan kouluasioissa	☐	☐	☐
Vanhempani auttavat läksyjen tekemisessä, jos tarvitsen apua	☐	☐	☐
Vanhempani käyvät koulun vanhempainilloissa	☐	☐	☐

KOULUTYÖ

11. Mitä mieltä olet näistä koulutyöhön liittyvistä väitteistä? Valitse sopivin vaihtoehto.

	Samaa mieltä 	Ei samaa eikä eri mieltä 	Eri mieltä
Koulussa minun työtäni pidetään tärkeänä	☐	☐	☐
Opettaja kuuntelee minun mielipiteitäni asioista	☐	☐	☐
Oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon koulun asioissa	☐	☐	☐
Koulussamme oppilaat osallistuvat sääntöjen tekemiseen	☐	☐	☐
Minusta koulutyö on tärkeää	☐	☐	☐
Huolehdin kouluasioistani	☐	☐	☐
Pystyn seuraamaan oppituntien opetusta	☐	☐	☐
Suoriudun läksyistäni	☐	☐	☐
Saan apua opettajalta, jos tarvitsen sitä	☐	☐	☐
Saan tukiopetusta, jos tarvitsen sitä	☐	☐	☐
Saan erityisopetusta, jos tarvitsen sitä	☐	☐	☐
Opettaja kannustaa minua opiskelussa	☐	☐	☐
Saan kiitosta, jos olen suoriutunut hyvin tehtävissäni	☐	☐	☐
Opiskelu on minusta helppoa	☐	☐	☐
Useimpien oppiaineiden etenemisvauhti on minulle sopiva	☐	☐	☐
Koulussa on minua kiinnostavia oppiaineita	☐	☐	☐
Koulussa on minua kiinnostavia kerhoja	☐	☐	☐

TERVEYDENTILA

12. Mitä mieltä olet terveydestäsi? Onko se

- ☐ hyvä
☐ keskinkertainen (ei hyvä eikä huono)
☐ huono

13. Onko sinulla tämän LUKUKAUDEN aikana ollut alla lueteltuja oireita tai sairauksia? Jos on, niin kuinka usein? Vastaa jokaiseen kysymykseen.

	Ei ole ollut	Vain harvoin oireita	Monta kertaa
Selkä- tai niskakipu	☐	☐	☐
Vatsakipu	☐	☐	☐
Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐
Väsymystä tai heikotusta	☐	☐	☐
Alakuloisuutta	☐	☐	☐
Pelkoa	☐	☐	☐
Nuhakuumetta, yskää tai kurkkukipua	☐	☐	☐

EHDOTUKSIA KOULUN PARANTAMISEKSI

14. Mikä koulussasi on parasta? (korkeintaan 255 merkkiä)

15. Mitä asioita koulussasi tulisi erityisesti parantaa? (korkeintaan 255 merkkiä)

Miten lomakkeen täyttäminen verkossa onnistui?

Tietoja tallennettaessa tarvitaan tunnusluku, jonka olet saanut opettajalta. Tunnusluku on satunnainen eikä sen perusteella voida tunnistaa sinua ja vastauksiasi.

Anna tunnusluku

KIITOS!
